

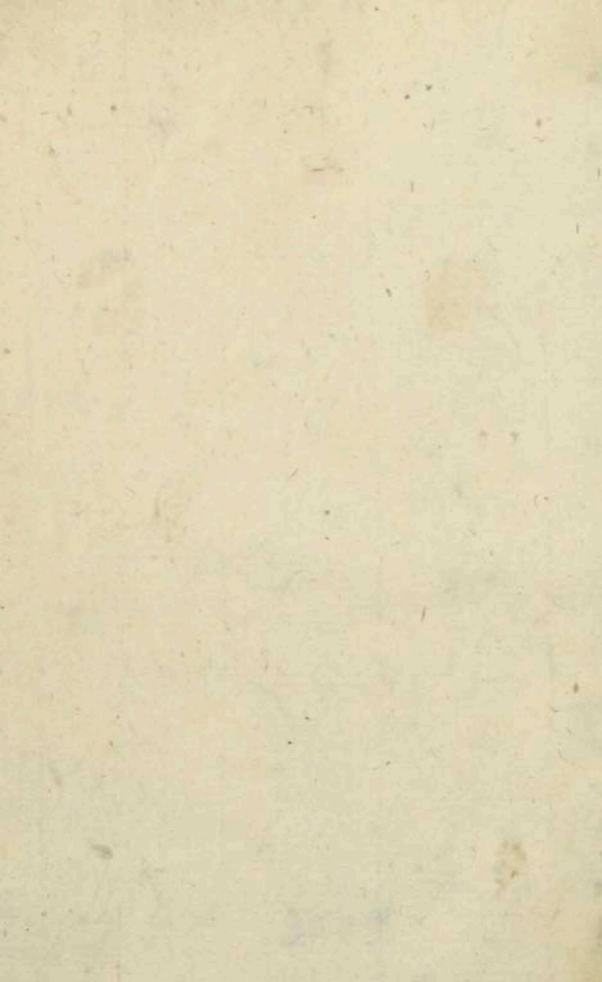
The image shows the front cover of an old book. The cover is decorated with a marbled paper pattern featuring large, irregular, cell-like shapes in shades of brown and tan, separated by thin veins of red and black. The book shows signs of age, with some white scuffing and wear, particularly in the center. A small, rectangular, gold-colored label is affixed to the top left corner. A larger, white, octagonal library label with a red border is attached to the bottom left corner. The spine of the book is visible on the left edge.

82

2-48

1
The first American
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

PALESTINE,

&c.

PALESTINE,

A Prize Poem,

RECITED IN THE THEATRE, OXFORD, IN THE YEAR 1803,

BY THE LATE

REGINALD HEBER, D.D.

LORD BISHOP OF CALCUTTA ;

TRANSLATED INTO ARMENIAN RHYME,

BY

MESROPE DAVID,

DEACON OF THE ARMENIAN CHURCH.

PRINTED AT BISHOP'S COLLEGE.

1830.

2513 *ms*
42

911-64

Պ Ա Ղ Ե Ս Տ Ի Ն

Պատկեալ Գերթած

Գ Ե Բ Ե Պ Ե Տ Ի Ի Տ Ն. Ռ Ի Զ Ի Ն Ե Լ Դ Ե Յ Ե Բ Բ Ե Ս.
Ե Պ Ի Ս Կ Ո Պ Ո Ս Ի Կ Ե Լ Կ Ե Թ Ե Յ

Ի Հայ ած

Մ Ե Ս Բ Ո Վ Պ Դ Ե Ա Ի Թ Ե Ա Ն Թ Ա Ղ Ի Ա Դ Ե Ա Ն Յ
Ս Ե Բ Կ Ե Ի Ս Գ Ս Բ Բ Ո Յ Է Զ Մ Ի Ե Ծ Ն Ի

Ի Հայրապետութեան Տն Տն Եփրեմայ Ստուածապատիւ
Կաթողիկոսի ամենայն Հայոց

8172-52
25-2718

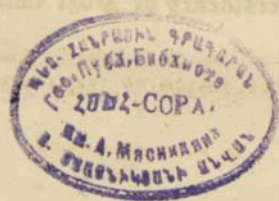
Կ Ե Լ Կ Ե Թ Ե

Ի Տ Պ Ա Բ Ա Ն Ի

Ե Պ Ի Ս Կ Ո Պ Ո Ս Ե Կ Ե Ն Ը Ե Մ Ե Բ Ե Ն Ի

1830.

82-1

8172-57

TO
THE HONOURABLE
SIR CHARLES EDWARD GREY, Kt.

CHIEF JUSTICE

OF

HIS BRITANNIC MAJESTY'S SUPREME COURT

IN

The Presidency of Fort William;

THE FOLLOWING TRANSLATION

IS, WITH PERMISSION,

MOST RESPECTFULLY DEDICATED,

BY HIS OBLIGED AND FAITHFUL

SERVANT,

THE TRANSLATOR.

51032-57
8172-57

ADVERTISEMENT.

THE Translator of this work left his native country of Ararat with the Most Reverend Father in God Ephraim, Catholicus or Supreme Patriarch of the whole Armenian Church, at the memorable period of 1821, when that Pontiff, with his principal Bishops and Clergy, retired to the Russian frontier from the oppressive rule of the Mahometans. Being ordained Deacon by his Lordship on the way, in the city of Nakchuan, he parted from his venerable superiors at Hakbad, the seat of the Armenian Archiepiscopate in Georgia, and proceeded by way of Persia to India, with commendatory Letters from the pontifical see to the Right Reverend Bishop Paulus, then exercising his episcopal functions in the city of Dacca. By his kindness, and that of the very reverend and learned Vartapiet, Doctor Abraham, Legate from the Armenian see of Jerusalem to the Churches subject to it in India, he had the honour and happiness of being introduced to the Author of PALESTINE, the Right Reverend Bishop Heber, not long after his Lordship's sojourn at Dacca on his first visitation of the Anglican Diocese in India. And in 1826 he was by the authority of that excellent Prelate, and with the joint approbation of Bishop Paulus and Doctor Abraham of his own nation, received as a Foreign Ecclesiastical Student of Bishop's College, Calcutta, by Principal Mill and the Council of the College. This admission received, as soon as it was communicated, the express sanction of the Most Reverend President

ADVERTISEMENT.

and the other Members in England of the Incorporated Society for the Propagation of the Gospel—by whom these exterior Episcopal Studentships were ordered to be for ever named, after their deceased Founder, Heber's Foreign Theological Scholarships.

Having been principally engaged, during his residence in the College, in the acquisition of Western learning, and the transference of several of its sacred monuments to the ecclesiastical stores of his own country, he is desirous of adding to his former translations some one more peculiarly appropriated to the memory of that distinguished Prelate, to whom he owes these and all future opportunities of the same kind of being useful to his Church and nation. And he is confident that he cannot discharge this office of pious gratitude in a manner more acceptable to his countrymen, particularly those in India, than by presenting to them, in their most ancient and highly poetical language, this earliest public monument of the genius of one who has merited by their universal consent, the title of FRIEND OF THE HAICS. An original Life of Bishop Heber in Armenian is prefixed. Of the manner in which these no very easy tasks have been executed, it is not for their Author to say any thing: but he may in any case adopt the words of the Roman Historian and Biographer: "Hic liber, honori *HEBERI* patroni mei destinatus, professione pietatis aut laudatus erit, aut excusatus *."

MESROP DAVID.

* Tacit. Vit. Agric.

SUBSCRIBERS.

	<i>No. of Copies.</i>
The Right Hon. Lord William Bentinck	ten
The Right Hon. Lady William Bentinck	ten
The Right Rev. The Lord Bishop of Calcutta.....	ten
The Hon. Sir Charles Edward Grey	ten
————— W. Butterworth Bayley, Esq.	four
————— Sir Charles T. Metcalfe, Bart.	six
————— Sir Edward Ryan	four
————— Sir John Franks	four
The Venerable Archdeacon Corrie	five
Abbott, W. H. Esq.	one
Agabeg, A. Esq.	four
Agabeg, L. Esq.	three
Agasee, C. S. Esq. <i>Dacca</i>	two
Apcar, A. Esq.	one
Apcar, G. Esq. ..	one
Arrathoon, J. H. Esq. (sixteen rupees for)	one
Aratoon, K. Esq. <i>Madras</i> , (eight Rs.)..	one
Avdall, J. Esq. .	one
Aviet, G. Esq.	one
Avietick, L. A. Esq.	one

Bagram, G. P. Esq.	four
Bagshaw, J. R. Esq.	one
Barwell, C. R. Esq.	two
Bennett, W. V. Esq.	one
Benson, Major R.	two
Bishop's College	ten
Bowyer, Mr. J.	one
Bracken, Thos. Esq.	one
Byrambeg, N. Esq. <i>Madras</i>	one
Calder, Jas. Esq.	one
Cantor, A. C. Esq.	one
Carapiet, S. W. Esq.	one
Chater, C. P. Esq.	one
Chester, George, Esq.	one
Cullen, James, Esq.	one
De Mello, Rev. M. R.	two
D'Castro, A. Esq.	one
Dias, Mr. S. W.	one
Dorin, J. A. Esq.	one
Eales, Rev. W.	one
Elias, Wm. Mr.	one
Elliott, Hon. J. E.	one

Eurix, E. J. Esq.	one
Glass, Cudbert T. Esq.	one
Glass, George D. Esq. <i>Dacca</i>	one
Gregory, T. Esq. <i>Dacca</i>	one
Hamilton, Mrs. G.	one
Henderson, Rev. J. R.	one
Henderson, H. Esq.	one
Holmes, Rev. Professor	four
Hovenden, Rev. Walter	one
Howard, R. Esq.	two
Hume, Mrs. M. <i>Dacca</i>	one
Isaac, Nazareth, Esq. Ajooria Factory, <i>Midnapore</i>	eighteen
Jacob, Carraniet, Esq.	one
Jones, Mr. D.	one
Jordon, P. Esq.	one
Kaloos, A. Esq.	one
Lamb, G. W. Esq. <i>Dacca</i>	one
Leycester, W. Esq.	one
Macan, Major Turner	one

Macnaghten, W. H. Esq.	one
Malchas, P. S. Esq.	one
Manuk, M. M. Esq.	five
Mill, Rev. Principal, D. D.	six
Millitus, P. Esq. <i>Madras</i>	one
Molloy, R. Esq.	two
Moore, G. Esq.	one
Money, W. Esq.	one
Morley, Charles, Esq.	one
Morton, Rev. W.	one
Moses, Owen, Esq.	one
Nazar, A. Esq.	one
Nierses, S. Esq. <i>Madras</i>	one
Oakes, William H. Esq.	one
Oakes, E. Esq.	one
O'Hanlon, P. Esq.	one
Owen, S. Esq.	one
Palmer, John, Esq.	one
Pakenham, Thomas, Esq.	two
Poe, R. W. Esq.	two
Prinsep, G. A. Esq.	one
Procter, Rev. T.	one
Robertson, Rev. T.	three

Ruddell, Captain D.	one
Sam, Seth and Gregory, Esqrs. <i>Madras</i> , sixteen rupees for	one
(and fifty rupees for Armenian Ver- sion of Grotius.)	
Sam, A. S. Esq. <i>Madras</i>	one
Sam, E. S. Esq. <i>Madras</i>	one
Sam, V. S. Esq. <i>Madras</i>	one
Sarkies, S. J. Esq.	nine
Shakespear, H. Esq.	one
Shepherd, Rev. H. R. <i>Dacca</i>	one
Shirchore, A. A. Esq. <i>Madras</i>	one
Simpson, Mr. S. J.	one
Simpson, Mr. T. C.	one
Smith, J. D. Esq.	one
Stephen, Rev. J. Minister of the Ar- menian Church	four
Stephen, A. Esq. <i>Dacca</i>	one
Stewart, Duncan, Esq. M. D.	one
Todd, H. Esq.	one
Thorose, G. Esq.	one
Thorose, Manook, Esq. <i>Madras</i>	one
Tilghman, R. M. Esq.	one
Tweddle, Rev. W.	one
Udney, G. Esq.	one

Vardan, V. M. Esq. *Moorshedabad* .. three
 Vertannes, C.H. Esq. (eight rupees for) one

Waller, C. Esq. one
 Wise, N. Esq. *Dacca* one
 Withers, Professor four

Young, Jas. Esq. three

Zachariah, G. and J. Esqrs. two
 (and fifty rupees for Armenian Version
 of Grotius.)
 Zorab, M. *Madras* one

Ե Թ Է հնար է բարերարութեան պարգևել քարանց լեզու բանեղէն, և հնչեցուցանել 'ի դարձադարձ արձագանգս նոցա զարժանին յիշատակաց զիւրն գով, հիմ ոչ ապա քէն և մարդկան բանաւորաց, որոց ընդ ուրացութիւն մերձ է կուրութիւն: Ընդ այսու պարագայիւ ք իրաւացայց և ես իբրև զմի, այլ 'ի վերագոյն աստիճանի վայելողաց շնորհս երախտեաց այնորիկ որում յատուկ էր բարիս առնել ամենայն մարդկան, մատուցանել ազգային լսելեաց զայր աստուածամաման զո իջինալդ Եբբ, տէր եպիսկոպոս կալկաթայ . Որ 'ի խումբս կատարելոց ժամանակիս փայլէր իբրև արև 'ի մէջ աստեղաց, որ 'ի պարս բանաստեղծից աստուածաւրհներգ սերովքէ, որ յերամս վարդապետաց բարձրասլաց արծուի, և 'ի դահշոյս եկեղեցւոյ արժանապէս դիդապետ, մեռեալ աշխարհի, և կենդանի աստուծոյ:

Նմաւ սա յամին 1783, 'ի Մալպաս շեսշայրայ աշխարհին Բրիտանացւոց, երկրորդ զաւակ ո իջինալդայ Եբբեան քահանայի, 'ի մաւրէ Մարիամ անուն դստերէ տեառն Սլանսընի վարդապետի: Եւ այսպէս 'ի կրկին քահանայական արմատոց, գոգ դու վերին ազդեցութեամբ շառաւիղեալ վերաբուսաւ եկեղեցւոյ նոր տիրունիս ղևտացի. որոյ ծննդեան հետեակ գոլով երեւելի երեւելի անձին հանգամանաց, դիւցազնեան վեհութեան հոգւոյ, աստուածային եռանդեան, և լրման ամենայն բնական և վեհնական բարեմասնութեանց, արձանացուցին զնա առ սպայս ժամանակաց իբրև անդրի նշանակիր համաշխարհական պարծանաց:

Սկսաւ սա զկանուխ դպրութիւն իւր առ Բրիտտուայ վարժապետին արուեստից մերձ ՚ի Լոնդինոն քաղաք. ապա փոխադրեցաւ անտուստ ՚ի Բրէննտզ Ճեմարան Ոքսոնիոյ ուր և կատարեալ զամենայն դպրոցական կրթութիւնս եմուտ ՚ի մեծ հասկալարան տեղւոյն յամին 1800, ուրանաւ ի սաւսելով յաւէտ ՚ի լեզու աշակերտակցին իւրոյ կորոլոսի գրէի դատապետի վեհատենին կալիաթայ, ՚՛ գերազանցեաց զամենեքումք որ իւրոյ ժամանակին էին աշակերտք. Սնուն ռիթինալոյայ Եբրեան ամենայն բերան բարեբանէր, վարք նորա մեծաց և փոքրկանց առ հոտարակ հաճոյական, և կեանք ափիւռ ճաճանչէր ՚ի վերնորոտս արզանաց, մեծարանաց, և փառաց: ՚՛ Ի գալ հասանել ամին երկրորդի գովանի հանդիսացուցեալ սորա անդ զլատին տաղ իւր անուանեալ Երգ Սչիսարհային, ստացաւ յաղթանակի մասամբ զաստիճան Աւրինագիտութեան: Եւ ՚ի 1803, ՚ի քսան ամի հասակին միաւորեալ սորա զծերամտացին հանձար ընդ ծաղկավառ աթխութանաց մանկութեան արար զգերապանծ զայս իւր Պ Ս Լ Ե Ս Ի Ն. որոյն գիւտ սքանչելի, ճարտարութիւն անթերի, և անզրիաբանութիւն սիրալի, արժանապէս դասակարգեցին զնա ՚ի շարս համաստեղեալ բանաստեղծիցն Բրիտանացուոց: Իբրև հանդիսացուցանէր զսա ՚ի տեսլարանին առարի խուռն բազմութեան ազատարանց քաղաքին, և սկսանէր լեզուն ճարտարախաւս սրտասանել զգերթածն ճարտարաչիւս, այնքան խուռն տեղացին ՚ի ծափաձայն գովեստից հռչակք, մինչ ծերունի հաւր նորա չհանդուրժեալ շարժման կրիցն ու բախականաց խոյս ետ անդրէն ՚ի տուն իւր փառաւորելով զտուին շնորհաց: Սյս գերթած, որ ըստ աւից գրագնի ուրումն անզրիացուոյ եկաց գրեթէ մի միայն անզուգափառ ստացուած աղգին, շահեցաւ կրկին սլուակ գերթեղի

իւրում, հեղաւ 'ի ներդաշնակութիւնս երգոց. և զարմանս բուրեաց զհանրականին 'ի գիւտ նորահաս արարչի իւրոյ: Մարար և զայլ գրեան, բանս բազումս ստեղծ, երգս աւուր պատշաճից չափեաց, և զպի'նդար 'ի յունէ անգղիացոյց:

Ճանապարհ արար այնուհետեւ ընդ արեւելեան կողմանս եւրոպայ, այլ քանզի պատերազմ գրգռեաց զգաղղիս ընդդէմ ճանապարհորդացն անգղիացեաց և աքսորեաց զնոսս յաշխարհէ ամտի, անճարացեալ ուիշինալդայ խուսեաց անտուտ 'ի գերմանիս, և քերեալ զկրմանաւ չոգաւ 'ի մոսկովաստան, և ուր հասին ոտք պատկերացուցին միտք զգիրս երկրի, գրերս, զաւրէնս և զհանգամանս հին և նոր տեղեկութեամբք՝ մինչ զի սա 'ի սակաւածերթ գրուածս իւր որպէս պիւռոս յիւրում ահափ եհան յանգղիս զճշմարիտն մոսկովիս: զորս ետ կլարքայ երեւելի ճանապարհորդին յայնոսիկ կողմանս յեղուլ մասամբ ծանոթութեանց 'ի տումար շրջագրութեանց իւրոց:

Թամին 1807, դարձ արար յանգղիս, ելիք թող զփառս աշխարհական պերճութեանց, այնինչ մի զմիով ելանէին երջանկացուցանել զկեանս իւր, և ուրացեալ զանձն մուտ 'ի ծուխ Ըրպալայրայ և ուխտեալ զինքն զոհ բոլորանուէր հոգեոր շահուց հաւսին զհետ չոգաւ զհապաչարդար հետոց փրկողին ինքեան: Իսկ գերմարդկայինն այն գթութիւն, որ թագաւորէր միշտ 'ի խանդակած սիրտ նորուն հայրացոյց, եղբայրացոյց, և որդիացոյցն զնա՝ ոչ միայն իւրական՝ ժողովրդեան, այլ և ամենայն մերձակայ վայրաց, և անայցելու վիճակաց: Այնգնեաց սա 'ի հեզիկ հիւզս ազգատաց տեղւոյն զարձան յիշատակի բարեացն իւրոց բազմապատիկ թուով քան զփաղարիսին՝ 'ի հրապարտկս Աթենայ, առ մահճաւք հիւանդութեան նոցուն հանապազորդ խոյանալով իբրև զհրեշտակ պա-

հապան: Եւ 'ի խոնարհութեան կարգին զմեծ իմն երևեցաւ-
ցեալ առաքինութիւն համապատշաճ կոչմանն իւրում, տաճա-
ցոյց զսիրտս բազմաց իւր 'ի տեղի հանգստեան:

Ապա ամուսնացաւ ընդ ժառանգուհւոյ վարնոնեան գեր-
դաստանին, և 'ի մեռանիլ նորա երկրորդ անգամ ամուսնաց-
եալ եկաց զկեանս իւր աւետարանական երջանկութեամբ
անդր քան զամս հնգետասան. յորում և 'ի տիպ հան զգործս
երեմիայ տէլորի եպիսկոպոսի չեստրայ, և գրեաց զվարս նորա:

Յետ մահուն թովմասու Միդդլտոֆի առաջնոյ եպիսկո-
պոսին կալկաթայ ընտրեցաւ և ձեռնադրեցաւ սա 'ի նորուն
յաջորդութիւն: Իբրև լու եղև զայսմանէ յականջս մտերմաց
իւրոց, կամիմ, ամ ժողովրդեան տեղւոյն, զի չարեկամ ոչ զոք
ունէր իւր, զարմացան, և ելմբմունք կսկծանաց մորմոքել ըզ-
սիրտս նոցա հեռաւորութեամբ անձկալւոյն: Ի 28, Ապրիլ
ամսոյ յաւուր տեառն, Տնայք բարեաւ ասացեալ ժողովրդեան
հողնրդայ ստացաւ 'ի նոցանէ տախտակ արծաթի յորում դրոշ-
մեալ էին երախտագիտութիւնք, անձուկք, և մորմոք հանրա-
կանին: Ապա ամենապատիւ Ընկերութիւն Աւետարանին յա-
տեան հան զնա, ուր տէր եպիսկոպոսն բրիտադեանն ի դիմաց
համաւրէն ժողովոյն ետ նմա զիւր գերասպանծ բարեաւ զնա:
Ընորհէր նմա յայնժամ և համալսարան Աքզոնիոյ զաստիճան
աստուածաբան վարդապետի: Եւ այսպէս ելիք նա գերջանիկ
զհայրենին եկն 'ի հնդիկս ի աղաղաբար աւետեաւք ոչ 'ի տի-
րել վիճակին, այլ լինիլ աւրինակ հաւսին: Մերկանայր կալկա-
թա զքաւղ այրութեան իւրոյ ընդ երևիլ սքանչելւոյն, և ան-
թառամ ծաղկաւք առաքինութեան զարդարեալ զառագաստ
իւր խորհրդապէս հարսնանայր աստուածառաք վեսայիս:
Սյլ չև կացեալ նորա անդ զամիսս ինչ, և բարի բազմաց արա-
րեալ ելանէ յայց վիճակի իւրում:

1824, զայսու ժամանակաւ փայլէին 'ի Դաքա առաքելա-
 նորհ քարոզութեամբ երկոքին հարք Եկեղեցւոյ հայաստա-
 նեայցՏէր Պաւլոս նախընտանցի եպիսկոպոս Էջմիածնի, և Տէր
 Աբրահամ բիւրականցի ծայրագոյն վարդապետ նուիրակ երու-
 սաղէմի, որոց լուր առեալ գալստեան տեառն ուիջինալոսայ ելին
 յողջոյն յարգանաց նորա, սիրով ընկալեալ պատուեցան 'ի նը-
 մանէ իբրև գործակիցս աւետարանի տեառն և զուգապատիւ
 եղբարս 'ի քրիստոս : Անմահանայր առ սոսա արդարև աստուա
 ծաւանդ սիրոյն զաւրութիւն, եթէ լեզուի երկաքանչիւրոց-
 բաւեալ էր յայտնել իրերաց զսրտին անկեղծութիւն : Եւ թէ-
 պէտ խնայեցին յայսմ հանգամանք երկաքանչիւր վիճակաց,
 սակայն և այնպէս նման անլար քնարին Մեմնոնի ընդհարեալ
 սրտից նոցա յարփային ճառագայթիցն 'ի հաւատոց, նուագե-
 ցին զարժանին կոչման իւրեանց զներդաշնակ զուգախառնու-
 թիւնս ոգւոյ ընդ ոգւոյ և ցուցին արդեամբ զինքեան հետե-
 ող լինել այնմիկ որ սիրով * նշանեաց զիւրն : Ապա տուեալ
 նորա հարց մերոց թուղթ յանձնարարական 'ի Մադրաս և ի
 Բումբայի, առաջարկեաց. " յորդոր լերուք ազգիդ հայոց հաս-
 տատել աստ զուսումնարան հայ և անգղիացի լեզուաց, և ես
 իմովսանն ասէ ձեռնտու եղէց նոցա : "

Եւ անտուստ 'ի լայնածաւալ սահմանս հիւսիսային հնդ-

* Գրէ զնմանէ տէր Պաւլոս եպիսկոպոս 'ի թղթին առ Գ. 2.
 Միւ Գլուխ Եպիսկոպոսական Ճեմարանիս." Ասող ցուացեալ
 յարևմտից 'ի յելս արևու առաքելական քարոզութեամբ լու-
 սաւորեաց և մի թարեաց զազգս բազումս : Ապա յարէ,
 "Արդարև ճշմարիտ աշակերտ էր նա քրիստոսի, զի սէրն որով
 սիրեաց քրիստոս զաշակերտս իւր և պատուիրեաց նոցա այ-
 նու սիրել զմիմեանս, նովին սիրովն ընկալաւ զմեզ Երանելին
 ասա 'ի Դաքայ քաղաքիս. ևն : "

Թեանն 'ի կալկաթա: Գրէ առ նա հայր արբա՛համ ձեռամբ
 Պարոն կարասպետի Եակոբեան ցուցանել զանձուկ փափագս-
 նաց տեսու.թեան նորա. Ժամ եղեալ երանելւոյն ընկալու ըզ-
 նա, և ցոյց նմա զամենայն պարտուպատշաճ մեծարանս ըստ ար-
 ժանի կարգին սրբու.թեան: Աստուատ արմատացեալ աւետա-
 րանական որթոյն սիռեաց բարունակա այնր գերաշխարհական
 քաղցրու.թեան սիրոյն, որում ակնունէր մշակն յաւիտենա-
 կան հնձել հաւաքել և շտեմարանել 'ի խոսան անապատէ ըս-
 տորանկեալ բնու.թեանս. յետ արեամբ միածնին զաշխարհս
 ուղղելոյն: Հրաւիրեաց զնա և նուիրակ մեր հանդերձ ուխ-
 տիւ եկեղեցւոյն 'ի տուն տեառն Եովսեփայ ծերունազարդ ե-
 րիցապետի մերում, ոյր նախքան զմարմնոյն պարարել զախոր-
 ժանս զհոգւոյն կամելով ընուլ զփափագ, էջ 'ի սուրբ Նազա-
 բէթ եկեղեցի մեր և կացեալ յանկեան ուրեք ակնածու պար-
 կելո.թեամբ բուրճի 'ի վեր խունկս ալաւ.թից. և 'ի կոչել
 զնա տեառն արբա՛համ 'ի դաս հրեշտակաց տաճարին, բարե-
 պաշտ իմն երկիւղածու.թեամբ պատասխանի զայս առնէր.
 " զգեստք կանոնաց չեն առ իս, և ահ է ինձ մատչել 'ի սեղան
 տեառն հասարակաց հագուստիւ: " Ով զարմանաւոր պար-
 կելո.թեանս. որ յաւէտ անդստին իմն երե էր բնաւորու.թեան
 երանելոյս, քան թէ երեու.թական արուեստին առաջաւք հը-
 նար. որպէս 'ի մաւտոյ իսկ վկայեն քեզ և բանք նորուն,
 Արդ զահի հարեալ կասիմ բնաւին,
 Ճգունք բնու.թեան յետս ընկրկին.
 Նա չիշխեմ պաշտել զնորուն սեղան,
 Անուրբ, անաւրէն հրով պղծու.թեան:

Ապա 'ի լինել ընթրեացն, առեալ տեառն ուրիշնալիս զբաժ-
 կին 'ի կեանս երեքերանեան հայրապետի մերում Տեառն Տեա-

թեանն 'ի կալկաթա. Գրէ առ նա հայր արբահամ ձեռամբ
 Պարոն կարապետի Զակոբեան ցուցանել զանձուկ փափագար-
 նաց տեսու թեան նորա. ժամ եղեալ երանելոյն ընկալու ըզ-
 նա, և ցոյց նմա զամենայն պարտուպտոշաճ մեծարանս ըստ ար-
 ժանի կարգին սրբութեան: Աստուստ արմատացեալ անետա-
 բանական որթոյն սիռեաց բարունակս այնր գերաշխարհական
 քաղզրութեան սիրոյն, որում ակնունէր մշակն յաւիտենա-
 կան հնձել հաւաքել և շտեմարանել 'ի խոսպան անապատէ ըս-
 տորանկեալ բնութեանս. յետ արեամբ միածնին զաշխարհս
 ուղղելոյն: Հրաւիրեաց զնա և նուիրակ մեր հանդերձ ուխ-
 տիւ եկեղեցւոյն 'ի տուն տեառն ԅովսեփայ ծերունազարդ ե-
 բիցապետի մերում, ոյր նախքան զմարմնոյն պարարել զսիրո-
 ժանս զհոգւոյն կամելով ընուլ զփափագ. էջ 'ի սուրբ Նազա-
 բէթ եկեղեցի մեր և կացեալ յանկեան ուրեք ակնածու պար-
 կեշտութեամբ բուրճի 'ի վեր խունկս ալաւթից. և 'ի կոչել
 զնա տեառն արբահամ 'ի դաս հրեշտակաց տաճարին, բարե-
 պաշտ իմն երկիւղածութեամբ պատասխանի զայս առնէր.
 " զգեստք կանոնաց չեն առ իս, և ահ է ինձ մատչել 'ի սեղան
 տեառն հասարակաց հագուստիւ: " Ով զարմանաւ որ պար-
 կեշտութեանս. որ յաւէտ անդստին իմն երեւէր բնաւորութեան
 երանելոյս, քան թէ երեւութական արուեստին առաջաւք հը-
 նար. որպէս 'ի մաւտոյ իսկ վկայեն քեզ և բանք նորուն,
 Արդ զահի հարեալ կասիմ բնաւին,
 Ճգունք բնութեան յետս ընկրկին.
 Նա չի խեմ պաշտել զնորուն սեղան,
 Անտուրք, անաւրէն հրով պղծութեան:

Ապա 'ի լինել ընթրեացն, առեալ տեառն ռիթինալչայ զբաթ-
 կին 'ի կեանս երեքերանեան հայրապետի մերում Տեառն Տեա-

ընն Եփրեմայ, և 'ի վերակենդանութիւն սաքանազեան թագաւորութեանս, առաջարկեաց. " Յայս նիչ աւրասէ, տաւնէ եկեղեցի անգղեացւոց զտաւն * յիշատակի սրբազան առաքելոյն Թովմայ, և իմ եղեալէ 'ի մօի ձեռնադրել քահանայս. եթէ չիցէ հակառակ կանոնաց եկեղեցւոյ քում, և հաճիցիս ընդ իս միասնաբար ձեռս դնել 'ի վերայ. շատ եղէց զձէնց: " Սնրոնադատ խղճիւ ընկալաւ զայս աբրահամ վարդապետ և 'ի գալ աւուրն նշանելոյ, առեալ ընդ իւր զարժանատիւ աւագէրէց մեր զտէր Յովսէփ Ստեփանոսեան, զՊարոն կարապետ Յակոբեան և զիս ինքն, գնաց յառաջնորդարան եկեղեցի նոցա: Անդ առ դրամք խորանին իբրև փելոնեալ հարցն մտաք 'ի ներքս, զտաք զեպիսկոպոսն և զուխտ երիցանցն ընդ նմա զգետաւորեալ համակ սպիտակափառ մաքուր կտաւեալք. և երիզ սեաւ ուրաքանման կախեալ զպարանոցէ իւրաքանչիւրոցն: Իբրև լռեաց երկարահար կանչիւն զանկացն, յարեաւ երգէոն հոգէհնչիւն, յոխորտ, այլ անոյշ իմն ներգաշնակութեամբ շարժել զժողովուրդն 'ի ջերմեռանդութիւն: Յայնժամ ելանէր 'ի խորանէն երանելին խոնարհութիւն, յաջմէ ունելով զհայր աբրահամ, յառաջնմէ նոցա գնայ այր կիսալիթիարի, որ 'ի ձեռին կրէր մական ձողաբարձ, և 'ի զարզանդահոս դիմաց անտի ահաւր արկանէր մանաւանդ 'ի սիրոս եկաց, և զհետնոցա դաս դաս երիցանց կարդաւ: Իբրև բազմեցան, ով զարմանացս. տեսի, զի եպիսկոպոսուհին ռիթինալոյայ նստաւ 'ի շքս քահանայից, և բովանդակ ժողովուրդն արք ընդ կանայս խառն 'ի միասին նստէին: Լռեաց երգէոն, լռութիւն համատարած թաղաւորեաց յեկեղեցի անդ: Մի յերիցանց անտի ել յամբի-

* Սոքա զբարեխաւսութիւն Սրբոց ոչ ընդունին:

ոնն, և դարին կոցեալ ՚ի խոնարհ սկսան զժամն: Մտա առեալ
 եպիսկոպոսին զնուիրակ մեր զնաց ՚ի սեղան անդր առանց ծի-
 սական իմն պաճուճանաց, և բազմեցան այր յաթոռ իւրում.
 առաջեալ կային նուիրեալք, յորոց մի էր Մբղուլմսիհ ՚ի մահ-
 մեռական աշանդոյ դարձեալ ՚ի հաւատս կենդանի, այր հզաւր
 բանիւ և գրով. և սարկաւադ արչին զխրտուիլակի ընյր զաշ-
 տան: Յետ բազում հարցից և փորձից, և զնից, և քնից, և ա-
 ղաւթից և երգոց, խմբեցան կային շուրջ զսեղանսն երիցունք
 նոյա, ընդ որս և մերս աւադէրէց. և իբրև եպիսկոպոսն և հայր
 աբրահամ* ձեռս եղին ՚ի վերայ նուիրելոցն, զնոյն արարին և
 երիցունքն, և աշաւթս արարեալ քահանայացուցին զնոսս
 քրիստոսի և աստուծոյ հաւր նորա:

Մ. յս հանդէս փառայ կարի նախնական առաքելական,
 նոր սքանչելէք գոգ դու, զարմացոյց զկալիաթա համայն.
 Մ. յս նորանշան սէր աստուածաւանդ միաբանութեան,
 Ը. հնէր ըզմարդիկ տաճար տենչալի սուրբ երորդութեան:
 Որով և ազգացս երկաքանչելոց մի հոգի մի բան,
 Գետաւրէն զեղոյր առ աստուած սիրոյ անհուն ուլկիան.
 Ոչ անդղէանալ և ոչ հայանալուր ոչ էր արժան, (Թեան
 Մ. յլ զնել ՚ի սիրտ սէր զթագն ասեմ աստուածաշտու-
 Մինչ չև աւարտեալ գլխովին կարգի ձեռնադրութեանն, ահա
 չոինզն սաստիկ դըրդեաց զեկեզեցին. կէսք ՚ի ժողովրդենէն
 յարեան և նստան. և կէսք ելին § և գնային: ՚ի ներքուստ դո-
 վիւն ոսից և շնչիւն աթոռոց, և ՚ի վերուստ յոխորա հնչիւն

* Մեզ շեալիք միւռոն չունին, և ոչ զաւծումն իւղով:
 § Սովորութիւն է առ սոսա. անհալորդելեացն չմալ
 յեկեղեցւոջ ՚ի ժամ սրբոյ պատարագին:

երդէոնին ապուշ կրթէին զմեզ զաւտարս այնպիսի տեսլարա-
նայ: Սպա սկսաւ կարգ պատարագին: Եպիսկոպոսն քարոզէր
'ի սեղանւոյ անտի, և սարկաւազապետի նոցա առեալ կորբան
'ի ձեռին հաւաքէր զողորմութիւն եկեղեցւոյն, զոր առեալ
պատարագողին մատոյց առաջի աստուծոյ 'ի սեղան անդր: Ե-
բաց ապա զսկին, և յոսկի սրուակէ անտի որ զնովաւ, եհեղ 'ի
նա գինի, առ և զմաղզմանն լի բեկորով հացի, աւրհնեաց, գո-
հացաւ, խաչակնքեաց, երեկ, զնոյն արաբեալ և 'ի բաժակին,
ճաշակեաց նախ ինքնին, ապա հրաւիրեաց և հաւր մերում Սք-
րահամու * հաղորդիլ. այլ նորա ասացեալ թէ անհնար էր
հայոց նախաճաշեալ մատչել 'ի խորհուրդն անապական, հրա-
ժարեաց 'ի նմանէ, և ողջունեալ գիրեարս մեկնեցան:

Յետ իբրև հնգետասան աւուրց, այնինչ պատարագէր հայր
Սքրահամ, † հասարակ հաւանութեամբ Սգգիս մերոյ բնակե-

* Սնգղեացիք ժխտեն չարաչար զվարդապետութիւն գո-
յափոխութեան. կամ զգալի փոխումն տարերց հացի և գինւոյ
'ի տարր գգայուն մարմնոյ: զի ոչ եթէ աւրհնութիւնն զտարրն
յայլ էութիւն փոխէ ասեն, զգալի աչաց 'ի տեսութիւն հաւա-
նութեան. այլ միայն իմանալի զաւրութիւն նմին ընձեռեաց,
և իմանալին հաւատով տեսանի, ևն:

† "Յարգոյապատիւ եպիսկոպոսն Սնգղիոյ, (ասէ թուղթ
Սգգիս առ վիճակաւորս իւրեանց 'ի կալիաթաւ.) " հրաւիրեալ
զճայրագոյն արբահամ վարդապետ սրբոյն սաղեմայ: — նստու-
ցանելով զնա 'ի վերայ աթոռոյ մերձ ինքեան 'ի սեղանի 'ի պա-
հու սուրբ պատարագին. ամ պատուով պատուեալ է զնա ան-
դրր քան զակնկալութիւնս մեր. Սրժան է խոհեմու-
թեամբ մտածել զի եպիսկոպոսն ոչ միայն հրապարակաւ պատ-
ուեալ է զարբահամ վարդապետն մեր, այլ զմեր սրբազան
առաջնորդն, և զգերամաքուր կաթուղիկոսն, և զեկեղեցիս հա-
յաստանեայց ընդհանրապէս: Ուր թողո՞ւք, զի և ժողովուր-

լոյ 'ի կալկաթա կոչեալ զնա յեկեղեցի մեր ետ նմա աթոռ յաւ-
 ւագ դասու սեղանոյն: Իսկ երանելին չբազմեցաւ բնաւ ին. այլ
 'ի սկզբանէ ցաւարտ պատարագին 'ի ծուներ խոնարհեալ ահիւ
 և երկեղիւ պաղատանս մատուցանէր յաթոռ յաւ խոնական
 շնորհաց. և ըստ խոստովանութեան Ազգիս իսկ.

Սրովբէ անմարմին մարմնով անմարմնոց եղեալ համաբուն,
 Բևեռէր յին քեան զերկեղն աստուծոյ և խոնարհութիւն,
 Եւ 'ի Գողգոթա, գոգ, փոխեալ մտաւ ք յանդիման ական,
 Նկարէր ըզմահ ըզխաշաշարչար փրկողին ին քեան:

Եւ ահիւ մեծաւ 'ի հանդէս փառաց սուրբ պատարագին,
 'Ի ծուներ իջեալ կաց ցաւարտ խորհրդոյն որպէս անմարմին.

Ով խոնարհութեանս, զոր ես ըն սիրեմ, նմանիլ նմին,
 Որ սքանչացոյց, թէ ինձ հաւատաս, և զեկեղեցին:

Ընդ աւուրան ընդ այնոսիկ գրէ տէր ռիջինալդ սո Աթանաս
 արքեպիսկոպոս ասորի. իսկ հայր աբրահամ, զի ընկալեալ էր
 յասորի պատրիարգէն երուսաղէմի կոնդակ յանուն աթանասու,
 գրեաց և ին քն առ նա. որ փակարանեալ 'ի նամակին ռիջինալ-
 դայ հաւատացաւ Յովհաննու Դորենայ իռլանդացի երիցու
 հասուցանել առ սրբազան նոցուն մակագիր:

Ա Յ Ս Է Պ Ա Տ Ճ Է Ն Ն Ա Մ Ա Կ Ի Ն

“Աբրահամ ծայրագոյն վարդապետ ծառայ Յիսուսի քրիս-
 տոսի, առաքեալ սրբոյ աթոռոյն երուսաղէմի նուիրակ և տե-

ղըք նոցա զարմացմամբ ասացեալ էին թէ մինչև ցայսուր ոչ
 ոք ետես այսպիսի ինչ, ևն:” Ստորագիրք թղթոյս էին գրե-
 թէ ամենայն հասարակութիւն ազգիս բնակելոյ 'ի Ապլկաթայ
 զնախագաղափար թղթոյս տես 'ի Տումարի սուրբ նազարէթայ
 Եկեղեցւոյն մերոյ, և 'ի նամակագրութեան իմում:

սուչ հոգեորական գործոց հայոց հնդկաստանեայց, Եղբաւր
 Վիրելոյ ՚ի Տէր, տեառն Աթմանասու աստուածարեալ արքե-
 սիսկոսպոսի ասորւոց ՚ի ծովեզերեայս մալապարայ, և որոց ընդ
 ձեզ իցեն Վիրելիք, խնդալ:

“ Ընորհք ընդ ձեզ յաստուծոյ հաւրէ, և խաղաղութիւն ՚ի
 տեառնէ մերմէ Յիսուսէ քրիստոսէ աւրհնելոյ յաւիտեան,
 և ՚ի շնորհազեղ սրբոյ հոգւոյն. ամէն :

” Լուեալ ՚ի գերապատիւ տեառն Ռիչինալդայ եպիսկոսպո-
 սէ եկեղեցւոյ անգղեացւոց ՚ի հնդիկս, եղբաւրէ Վիրելոյ մե-
 րոյ զբարւոք մատակարարութիւն և զվերահացութիւն հաւ-
 տիդ, որոյ վասն քրիստոս մեռաւ, խնդացի յոյժ յոյժ: Յիշեցու-
 ցանեմ քեզ եղբայր հաւատոյ երկնաւորին ՚ի քրիստոս, զի ըստ
 առաքելական բանին յետին ժամանակն հասեալ է, և յարու-
 ցեալ են բազում սուտ քրիստոսք և սուտ մարգարէք: Եւ
 այս յաւէտ հռովմայեցիք են, որ իբրև գայլս ՚ի զգեստս գա-
 ռանց մտեալ հանապազ ՚ի հաւտն քրիստոսի ցրուեն զժողով-
 եալն փոշով աւետարանին ՚ի վարախ եկեղեցւոյ աստուծոյ,
 իարդաւանելով զնոյս ՚ի վիհ սատանայական գայթակղանաց
 և մնապաշտութեանց, և առ փառս մարդկան, զփառս աստու-
 ծոյ ՚ի հաւատացելոց ՚ի բաց գողանան: Ասան որոյ զգաս-
 տացարուք, զաւրացարուք, հսկեցէք իբրև հովիւ գաջ ընդ
 երկնաւոր հաւտապետան, որում և պատկերանայքդ, արեամբ
 շափ ՚ի վերայ հաւտին քրիստոսի. զի յերևիլ հաւտապետին
 ընդունիլիք զանթառամ փառացն զպսակ: Հսկեցէք մանաւանդ
 ՚ի վերայ միութեան հաւատոյ ընդ ուղղափառ դաւանութեան
 եկեղեցւոյ հայաստանեայց, որպէս ընկալայք ՚ի նախնեաց ան-
 տի. որոյ դուք էք անդամ, և գլուխ ամենայնի քրիստոս աւր-
 հնեալ յաւիտեան:

” Ահնուենիմք և ըստ Տեառն բանի լուծեան հեթանոսաց, զի մերձ է տարածութեամբ ակետարանի Տեառն: Անձկամ յիշեցուցանել ձեզ, զի ահա մեծագոյն մասն հնդկաց ծաղկեալ ծածանի լուսազարդ ակետարանութեամբ քաջաքիրտ մշակի բանին աստուծոյ տեառն ռիթինալլայ եղբաւր մերում սիրելոյ: Ուստի ահա ակր փրկութեան, ահա ժամանակ ընդունելի. ապաքէն թախանձ արկանեմ եղբայրութեան ձերոյ, զի ըստ մատակարարութեանդ զոր ընկալայք յաստուծոյ ՚ի ձեռն արդեանց կենսաբեր խաչին, մատակարարեցրիք զբանն կենաց ամ ազգաց հաւատացելոց և անհաւատից: զի կարող լինիցիք կորզել ՚ի ժանեաց նեռին զկորուստ մոլորեալ ոչխարացն քրիստոսի: Դառնութիւն ժամանակիս կարաւտի քաղցրութեան տարածութեան սուրբ գրոց, առ ՚ի բերելոյ պտուղս հաճութեան կամաց ամենակալին:

” Ընկալեալ յանուն ձեր զկոնդակ ՚ի գերապատիւ արքեպիսկոպոսէ ասորւոցն յերուսաղէմ, ցանկայի անձամբ մատուցանել ձեզ խնդալով ՚ի բարւոք քաղաքավարութեան և տընտեսութեան ձեր, որով հովուէք զեկեղեցի քրիստոսի. այլ ոչ դիպաւ ինձ այն: Իբրև լուայ թէ տէր դէտ կալկաթայ առաքէր առ ձեզ զասորի նամակ իւր, յանձնարարի նմա զայս գիր, և գոհեմ զնմանէ, որ մարգասիրեացն փակարանել զսոյն առ ձեզ. յուսամ անփորձ հասցէ ձեզ:

” Գրեցի զայս գիր ՚ի հայ. բայց համարեալ թէ գուցէ ոչ ոք յազգէս մերմէ գտանէր այդքէն թարգմանել ձեզ զսէր և զանձուկ իմ առ ձեզ, և զի չէր աստ ՚ի մէջ, որ յասորին յեղոյր գիր, հարկեցայ յանգղեացին փոխել օձ. լեզու համայնածան ՚ի համաւրէն հնդկաստան. յուսամ գոցի ոք, որ զիմն կարգասցէ ձեզ զգիր:

Պատրաստեալ եմք եգիպտական նաւու (Սւլիր ռուհոնանգ անուն) ելանել 'ի սուրբ քաղաքն երուսաղէմ: Ակնունիմ, զի թէ ողորմութեամբ տեսան դիպեցցի յալպի նաւ մեր, տեսանել զձեզ, և զորս ընդ ձեզ են սիրելիք, և ընուզանձուկ կարաւտանաց մերոց:

Եղբայր մեր եմք կալկաթայ ընդ իս ողջոյն տայ ձեզ, և եղբարց աւետարանին քրիստոսի: Եկեղեցիք Հայոց և անգղիացւոց որ 'ի կալկաթա, ողջոյն շատ տան եկեղեցւոյ ձերում: ողջունեն զձեզ և եղբարք երկաքանչիւր եկեղեցւոյ. ողջոյն տուք միմեանց և դուք 'ի համբոյր սրբութեան:

"Յարողուած ձեր սրբոյ մատակարարութեան, շնորհք յիսուսի քրիստոսի տեսան մերոյ, սէր աստուծոյ և հաղորդութիւն հոգւոյն սրբոյ ընդ ձեզ, ամէն:

"Սղաւթա արարէք առ աստուած եղբարք, յաղողել ըզձանապարհս մեր 'ի սուրբ քաղաքն երուսաղէմ:

Մ նամ աղաւթարար ձեր,

Իմով ձեռամբ Ս. Բ. Բ. Ս. Հ. Ս. Մ:

1826, Յամեսեան յուսկարի, այնինչ հանդերձեալ էր տեսանէ արքահամու ելանել ինե հանդերձ յերուսաղէմ, հնգետասան աւուրբք յառաջ մտտուցեալ առ նա ինդրեցի աւանդել զիս 'ի ինամա տեսան ռիջինարդայ. զի ընկալցի զիս յԵպիսկոպոսական Ճեմարան իւրեանց յուսումն անգղեական բարբառոյ: Գրեցի և զերկուս եռանդնոտ աղերսագիրս առ այս գլուխ. և իբրև ըստ ամենայնի հաւան և հաճգութի զնա յայսմ, ելի իսկոյն առ ոմանս 'ի ներսին մտերմաց իմոց, և հարցեալ զմիտս նոցա, խրատոյս կալայ չծախել ունայնութեան զժամանակն յաջողեալ տերամբ. Այսն որոյ վեց աւուրբք յառաջ քան զելնն իւր, առեալ միջնորդի մշտնջենաւոր բարութեան իմոյ զՊարոն կարապետ յակորեան և զիս, զնաց յողջոյն հրաժարանաց սիրականին իւրոյ 'ի տէր, ուր 'ի կատարիլ նախաճաշուն առանձնացեալ 'ի դիւան անդր, յոտն եկաց նա և խաւսեցաւ ցերանելին, այսպէս: "Տէր իմ, ծանունս ինդրեմ. այլսէր ձեր թեթեւացուցանէ ինձ զնոյն: Բազմիցս պատահի անգղեացի ճանապարհորդաց հիւրիլ մեզ, այլ առ 'ի չգոյէ լեզուագիտութեան աւտար մտեալ և աւտար ելանեն: Մշտնջենաւորել կամելով ապա բարեկամութեանն ընդ մեզ և ընդ ձեզ, աւանդեմ ահա 'ի ինամա ձեր զորդի իմ զՄեսրոպ Դաւութեան, ընդունիլ իմային ծախիւք յԵպիսկոպոսական Ճեմարան ձեր յուսումն անգղեական բարբառոյ;" Յայս բան սակաւիկ մի զկայ առեալ երանելոյն, եհան զկանովնս Ճեմարանին, հայեցաւ 'ի նոա ընդ հարուստ ժամս մտախոհ յափշտակութեամբ, և երևէր դժուարիլ ինդրոյն. բայց 'ի վերջոյ շփեալ նորա զճակատ իւր պարզեաց գոգ դու, յամպածին մուսլուութեանց անտի հոգոցն տարտամականաց, և ծաւաղեալ 'ի դէմս իւր զծիածան գթութեան, ապէ. "Սահմանք Ճեմարանին չներեն ինձ ընդ-

ունիլ զոք չափուհաս յաշակերտութիւն տեղւոյն, այլ ես ընկալայց զսա ոչ իբրև զաշակերտ, այլ իբրև զմտերիմ. և կամիմ դմա ուսանիլ զանդղեական, և լատին, և զհելեն դպրութիւնս միանգամայն, ոչ ձեր, այլ իմով ծախիւք:” Իսկ հայր արբահամ յետ այսաւրինակ աստուածաման բարերարութեան և երախտեաց, խնամոց տեսոն յանձին եղեալ դառնայ գնայ յեմ:

Կարի իմաստուն առած է նախնեաց,
Թէ մարդս մարդով միայն լինի մարդ.
Քանզի և գոհար ու մետաղ հանքաց,
Անփորձ ՚ի մարդոյ ոչ շողան ՚ի զարդ:

Աղղվաղակի յետ ելից տեսոն Աբրահամու սփոփեալ Ռիքինալդայ առ սակաւիկ մի ՚ի մարմնական անկարութեանց, առնու զաւետարանն ՚ի ձեռս, և զքրիստոս ՚ի սիրտս, և նաւէ գնայ ՚ի Մադրաս: Անդ առ ճանապարհայն չև թողեալ զծոցն բանկալայ, գրէ յանգղիա առ ատենադպիր Աւետարանական Ընկերութեանն աւրինակ զայս:” Յայտ է ասէ, միաբան ընկերութեան, զի մեծ իմն և հարուստ բազմութիւն հայոց հաւատացելոց սփռեալ ընդ ամենայն շահալաճառ քաղաքս արեւելից, և համբաւեալ ՚ի ջանս ՚ի քիրտ, ՚ի վաստակս և ՚ի չափաւորութիւնս, կան և մասն եթէ ՚ի մահմետական և թէ ՚ի կռապարիշտ տէրութիւնս, անշուշտ խոստովանութեամբ հայրենի աստուածատուր աւրինացն իւրեանց: Առ ՚ի լուր զհոգեւոր պէտս մատակարարութեան հանրասփիւռ ժողովրդեան այսորիկ, և հաւաքել տուրս, որով շէն կան մայր եկեղեցիք երկրին և երուսաղէմի, պատրիարքունք երուսաղէմի և Էջմիածնի ժամանակ առ ժամանակ առաքեն քորեպիսկոպոսունս, եպիսկոպոսունս և արքեպիսկոպոսունս, կոնդակու և իշխանսւթամբ անդանազանս ՚ի նուիրակաց գահին հոովմայ:

Բայց խորհել պարտ է աստանաւոր զի այս պատրիարգունք դուն ուրեմն պահեն անձանց առաւել քան զանուամբ և եթէ կատակցութիւնս ընդ մասնաւոր վիճակաց, այլ կարգեն առաջնորդարանս, իբրև իւրեանց երեսփոխանս իշխել վիճակաց, կախումն ունելով զիւրաքանչիւր պատրիարգաց իւրեանց : Թէպէտև կերպարան և շուք սոցա բերեն ըստ մասին զնմանակցութիւն զհոովմայ, այլ այս արեւելեան հայրապետք անմասն են յանդուգն այն և ՚ի դերաբրիստոսեան բռնաբարութենէ համատարած իշխանութեան, առ որ բրտութիւն արեւմտից ամբարձ զեպիսկոպոսունս հոովմայ :

“ Պատահեցայ երից այսոցիկ աստանդական սյցելուաց ՚ի զանազան կողմանս հնդկաց, յորժամ և եսն էի աստանդական, և ըստ ամենայնի ցնծութիւն վարկայ անձին ցուցանել նոցա հիւրասիրութիւն և դուզնաքեայ սպասահարկութիւնս : Որոց միանգամ դիպայ, բերէին զանուն և զկերպարան արանց խորարհայ, և քալցրութեամբ ակնարկէին ընդ ծէս և ՚ի կրան եկել լեցւոյ անգղիացւոց :

“ Իսկ ընդ սեառն սբրահամու, (ում նախ ՚ի դաքա, և այժմ ՚ի կալկաթա վերստին հանդիպեցայ,) յարդեցաւ ինձ մտերիմ հաշորդակցութիւն : Սա սաէպ այց ել ինձ ՚ի սալատ իմ և յեպիսկոպոսական ճեմարանի, հաշորդեցաւ աստուածային պաշտամանց յառաջնորդարան մեր, ձեռնառու եղև ինձ և երիցանց իմոց ՚ի ձեռնադրութեան քահանայից, առ որ և ես ետու նմա աթոռ ընդ յարմէ իմմէ և պատուեցի զնա մեծարանաւքն, արժանի առաքելական աշտիճանի նորուն :—Տէր Սբրահամ, որպէս դէպք իրայն յուսացուցանեն, հաւաստեաւ զփորձ առ իմումն անկեղծութեան, հաճեցոյց զինքն կարգի ձեռնադրութեան մերոյ Եւ ՚ի դարձին իւ-

բում, յերուսաղէմ, իբրև մեծ իմն գրաւական սիրոյ իւրոյ հաւատաց ինձ զպատանի ոմն հաճոյական զազգական իւր և զսարկաւառ, ուսանիլ զանգղեասի և զարևմտեան դպրութիւնս միանդամայն, յեպիսկոպոսական ճեմարանի անդ մերում:

“ Ասան այսորիկ ինդրեմ, զի ընկերութիւնն կարողացուցցէ զատեան ճեմարանին ընդունիլ հաւանութեամբ եպիսկոպոսին կալկաթայ, յաշակերտութիւն տեղոյն զերկուս միայն աշակերտս, զանդամս այլ եպիսկոպոսական եկեղեցեաց, որ չեցեն ընդ հնազանդութեամբ հռովմայ եկեղեցւոյն: Պատրաստ ՚ի հպատակիլ կանոնաց ճեմարանին, և ՚ի հաղորդիլ աստուածային պաշտամանցն ՚ի մատուան նորա: Մի՛ պահանջեսցին ՚ի նոցանէ, կամ ՚ի դիմաց նոցա զնոստմունսն եզեալ ՚ի 16 կանոնին թէ “ սնեալ և զարգացեալ են ՚ի վարդապետութիւնս եկեղեցւոյն Սնդղիոյ: ” Ս, յսպիսի հիմաւոր աշակերտք որոշեսցին յայլոց վերտառութեամբս “ այլ եկեղեցական աշակերտք: ” Ի վեշտասան ամաց և անդր-յամենայն հասակի ընկալցին այսպիսիք, այլ մի՛ ՚ի խոնարհ քան զվեշտասանամեանն: Մի՛ կացցեն անդր քան զերիս տարիս: Մի՛ ընտրեսցին ուսուցիչս քրիստոնէական վարդապետութեան կամ քարոզիչս: Մի՛ հրամայեսցէ նոցա ճեմարանն յետ ընդ նոցա զսլաման աշակերտութեան իւրեանց: Նաև ինդրեմ, զի թէ հաճոյ թուիցի ընկերութեանն, հաստատել ատենիւ ճեմարանին և հաւանութեամբ Ս, յցելուի նորա զընտրութիւն Մեսրովպայ Դաւթեան իբրև զնախորդի այսր կարգի աշակերտութեան: Իսկ թէ ոչ, զհարզ և իցէ այս է իմ սրտեռանգն յոյս, զի ներեսցի նա մեալ անդ գոնէ իբրև զան իմաւոր աշակերտ և ես անձամբ վճարեցից զծախս նորա որդան և ատեան ճեմարանին իրաւս ՚ի դատիցի: ”

Գրէ և յաշաքս հաստատութեան հայ Տպագրաց ՚ի շահ գը-
բաւորական աւգոսի համաւրէն հայաստանեայց, և այլն :

Նաւեալ ապա ՚ի Մադրաս, մնայ ամաւրեայ ժամանակաւ,
քարոզէ նոցա զուետարան աստուծոյ, աւրինակ կացուցանէ
զինքն առաքինութեան հաւտին, սրբութեան, պարկեշտու-
թեան, հեղութեան, խոնարհութեան, և ամենայնի, որովպայ-
ծառանայ եկեղեցի աստուծոյ ՚ի փառս հաւրյաւիտենականի:
Կ ոչ յեկեղեցի իւր զՍիմոն վարդապետ զժողովարար Լիմ և
Կ ոռց անապատացն որ ծովուն Աղթամարայ, զտէր Յովհան
Մանուկեան Աստապատցի զարժանտպատիւ աւագերէց Մադ-
րասեան հայոց, և զԵրեւելին մերազանց զՊարոն Աթ Սամեան
այլ Լք հանդերձ հանդիսակից լինիլ սրբոյ կարգի Դրոշմին, որոց
և տայ զամենայն պարտուպատշաճ մեծարանս:

Տեսեալ անդ զնամականին առ Աթանաս անապանեալ տա-
կաւին ՚ի ձեռս Յովհաննու Դորենայ տխրի յոյժ յոյժ: Ուստի
և նոր գրեան արարեալ նոքաւք հանդերձ առ Յովսէփ փէժ
քահանայ անգղեացի ՚ի մալապար առաքէ անյապաղ Աթա-
նասու հասուցանել: Այլ մինչ չև ժամանեալ նոցա ՚ի նպա-
տակ անդր, գուժկան հասանէ ՚ի մադրաս թէ դաւաճանու-
թեամբ Դիոնէսիոսի և և փիլիք քսիանոսի հնդկասորի եպիսկո-
պոսացն մատնեալ Աթանասու ի ձեռս կոտապալտ դժխոյցի
տէրութեան Տրալենդորայ աքսորեցաւ յաշխարհէ անտի:
Յոգի վհատեալ նորա յեղակարծուտ պտտահարէս, գրէ յոր-
դոր խաշաղութեան առ դիոնէսիոս և փիլիք քսիանոս. այլ տե-
սեալ թէ շաւղտեն ինչ իւր այնպի ին գրութիւնք, գրէ առ
նա ինքն Աղէքսանդր Նիուէլ հազարապետ անգղեացի, արքու-
նի գործակալ տեղւոյն. և ստիպաւ խնդրէ դարձուցանել զԱ-
թանաս: Այլ կարի անազան. քանզի անցեալ գեացեալ էր նա
՚ի սահմանաց անտի:

Սյուղիսեաւք և այսքանեաւք ընթացեալ խանդադատա-
նաւք միջաւրէացեալ 'ի վերնուորտ աշխարհիս այս Սրե սի-
բարփին, խոնարհեցուցանէ զկառս աստուածեղէն գթութեան
'ի Տանձոր, ուր 'ի տաւնի սրբոյ զատկին հաւաքեալ զբազ-
մութիւն հաւատացելոց և անհաւատից միանգամայն, քարոզէ
նոցա զանուն տեառն յիսուսի, պատարագէ անդ, և հաղորդէ
զամենեսին զնոսա 'ի հացն երկնատեղաց, Սմբառնայ զաշն
առաքելական, և աւրհնէ զնոսա բնիկ իւրեանց բարբառովն.
որով և զբազումս 'ի նոցանէ 'ի բազմաստուած մոլորութեանց
որայ 'ի հաւատս միոյն և կենդանւոյն յաւիտեանս :

Ստուտտ յարուցեալ փութայ 'ի Թրիշնուպաւլիս, և 'ի
դժոխային տաւթ անդր տապալսորով արեգական քարոզեալ 'ի
վերայ յաշթանակի քրիստոնէական մահուն, քրտնախարչ
իջանէ յաւթարան անդր, և մտանէ 'ի լուացարան զովանաւ
սառուցեալ ջրով, բայց իբրև յաւէտ քան զսովորականն
յամէ անդանաւր, մտեալ սպասուորին գտանէ զնա ան-
կենդան ընդ լուչ անկեալ յերեսս ջուրցն ; Սզդ առնեն վաղ-
վաղակի, ժողովել ժողովեն զբժշկանին, գուն գործեն թերևս
զաւրութեամբ դելոց կամ արմատոց յետս կոշել զսրբասուն
հոգին 'ի ձեռաց անտի Տուողի նորուն, այլ չլինի չնար : Սհա
այսաւրինակ զբաւեցաւ Երանելին Ռիչինալդ Եբրեան 'ի 43.
ամի հասակի իւրում, ամսեան ապրիլի յաւուր ծննդեան իւ-
րոյ, 'ի շնաշխարհիկ կենաց անախի իւրոց, որ չէր այնքան իւր
ին-
քեան որքան թէ բոլոր աշխարհիս պիտանի և շահեկան :

“ Սհա մահ իմացեալ մահ, մահ ոչ իմացեալ անմահութի :
Եւ արդարև ամենայն աստուածառաքաւրհնութիւնք կարա-
պետ առնեն իւրեանց զմասնաւոր ստապանս, և ամենայն
սասիճանք մսից կենացն յախսեանականաց վերջնմբն 'ի

ձեռն նորանոր պատարագաց : Ճառագայթարձակ ճաճանչէր
այս արև հրաշագին 'ի ծիրս կիսաւրէացեալ զաւրուծեան և
'ի ներգործութիւն բարեվառ ջերմանն, այնինչ յակարծակի
ընդամուտեալ նսեմացեալ քաջութուիս միգով մահուն սուզաւ
յամին յաւիտենից : Գրաւ շ երկնամբարձ կրող խաչին պարծա-
նաց, որ խոնարհեցաւն, անկաւ, ոչ երկարամանակեան մեղկա-
ղէտ վհատութեամբ, այլ փառացի յաղթութեամբ 'ի հան-
դիսին մենամարտութեան, որ ընդ իշխանութիւնս և ընդ պե-
տուիս յաւիտենիս այտորիկ : Եկն Տէր 'ի ժամուն, յորումակն
ոչ ունէր, եգիտ զծառայն հաւատարիմ յիւրումն անտեսութե
որ և զվերջին վայրկեան կենացն պատարագէր զո՛հ բոլորանուէր
հաճութեան կամաց : Տեսան իւրոյ և հրաւեր հանդիսացաւ
նմին յուրախութիւն անվախճան : Հանգեաւ երջանիկն 'ի
գործոց իւրոց, սլացաւ մշակն աւետարանին 'ի վարձ աւետա-
րանական երջանկութեան, և զորս այլոց քարոզէր, ինքնին կա-
րապետեաց վայելել զփառս : Սշխար համաշխարհական, սեւազ-
գեաց դուստրն ասեմ աղետից և մեղաց ստորանկեալ բնու-
թեանս, հանրատիւն տարածեալ պատեաց զհորիզոն հնդ-
կաստանեայց առ հասարակ : Տրամազգեաց թխով վարակե-
ցան եկեղեցիք Անգղեացւոց և որ մեծն է * սուրբ Նազարէթ

* Գեղեցիկ իմն նկարագրէ զայս տեղի Պարոն Յովհաննէս
Մ. վրալեան 'ի Թուղթն առ Միլ, Վ. Ս.

It must also add to the consolation of the friends of the lamented Bishop, to hear that his loss is not only felt by the members of his numerous flock, but also by the limited number of my countrymen resident in Calcutta, whom his Lordship was lately pleased to honour with every mark of friendship and consideration. Impressed with a sense of gratitude and esteem for departed worth, we were all assembled in our church, on Sunday last, to pay a public and sincere tribute to the memory of our national friend. Every feeling of sympathy and good will, every mark of outward honour and veneration, were displayed by

եկեղեցին մեր 'ի Կալկաթա, խնդրով և արդեամբք Պարոն Կարապետի Յակոբեան մեծահանդէս պատարագաւ կատարեաց զտաւն յիշատակի երջանիկ փոխման նորա :

Հանրական ժողովանի գումարեցան Ընդդեացւոց 'ի Մադրաս, 'ի Բումբայի, և 'ի Կալկաթա. և Հանգանակեցին զտուրս երախտագիտութեան իւրեանց կանգնել արձան անմոռաց յիշատակի Հանգուցելոյն յեկեղեցիս անդ իւրեանց : Եւ այսպէս վճռեցաւ մահարձանի յարուցանել նմա 'ի Լոնդինոն, յԱքզոնիա, 'ի Մադրաս, և 'ի Կալկաթա :

'Ի փառս յիշատակի Հանգուցելոյն, և ըստ խնդրոյ իսկ նորուն, Առաքելական Ընկերութիւն տարածութեան Աւետարանին 'ի չորեքժագեան մասունս աշխարհի Հաստատեաց անուղղեբերու յազգէս Հայոց յաշակերտութի Եպիսկոպոսական Ճեմարանին Կալկաթայ. անուանեալ Եբբեան այլ Եկեղեցւոյ Աշակերտք. որոց ելով իմ առարին, և յտակացեալ մասնաւորապէս 'ի շնորհս Երանելոյն, որ 'ի կեանս և 'ի մահու միանգամայն բարերարեաց Ազգիս և ինձ, չկարէի, բայց եթէ աւրինակաւ սրբասուն վարուց նորա կացուցանել զանձն երախտագէտ, արձան յիշատակի անմահ երախտեաց նորուն :

Եւ Քրիստոսի վարդապետին սիրոյ և ողորմութեան փառք ընդ ամենայն յաւիտեանս, Ամէն :

our community on this melancholy occasion, an account of which I have published in yesterday's Hurkara. To this I may add, that as we had the happiness of being honoured with his Lordship's presence in our holy sanctuary but a few months ago (at which the bosom of every son of Haic rejoiced, considering the consequence of his visit would prove beneficial to our national good), we have now had the melancholy duty of assembling at the same sacred spot to bemoan the loss of the friend of Haics, occasioned by so severe and terrible an event. Though his friendship was of so short a duration, his memory will be for ever associated with our best recollections.

PALESTINE:

A PRIZE POEM,

RECITED

IN THE THEATRE, OXFORD,

IN THE YEAR MDCCCIII.

PALESTINE.

REFT of thy sons, amid thy foes forlorn,
Mourn, widow'd Queen, forgotten Sion, mourn!
Is this thy place, sad City, this thy throne,
Where the wild desert rears its craggy stone?
While suns unblest their angry lustre fling,
And way-worn pilgrims seek the scanty
spring?—

Where now thy pomp, which kings with
envy view'd?

Where now thy might, which all those kings
subdu'd?

No martial myriads muster in thy gate;
No suppliant nations in thy Temple wait;
No prophet bards, thy glittering courts among,
Wake the full lyre, and swell the tide of song:

Զուրկ յորդուոց ՚ի մէջ թշնամեաց Լքած ,
 Լաց այրիդ դշտոյ՝ անյուշ Սիոն , լաց •
 Այս՞ տեղիքո , դահճ՞ , քաղնք տրտմագին ,
 Ուր ամբառնայ ժայռս անշուք ամային :
 Յէրբ՞ խէթ շողս իւր աստ չափէ զայր Արփին ,
 Անցորդք ուղետանջ աղբեր պակչիցին •
 Արդ ուր՞ ենք փառք նախանձ արքայից ,
 Ուր՞ զօրութիւնք խորտակիչ նոցին :
 Չեն առ դրանք քո բիւր մարտիկ զօրաց ,
 Ի՞ի տաճարքո ոչ կանխի ուխտ աղգաց •
 Չէ և մարգարէ յառեանք յազել
 ՚Ի շունչ քնարի՝ զաղիս նուագաց :
 Այլ տիրէ անդ քաղց՝ անկարգ բռնուի ,
 Անն արագաթարթ՝ երկիւղին անքուն :

Մինչ յաւերս քո չէ հով բաղեղան ,
Թմրի թեամսիովի՝ խոնաւ Մոռացոն :

Ո՛վ պահապանք սբ՝ ահեղ երկնորդիք՝
Սահմանաց յուղայ՝ ամրապաստանիք :
Թ՛ե՛ն գեշերպահ զօրք անցդ ըստ հին ,
Դ՛ սայր սիովնի՝ բրգաղարդ լերին :
Թէ գաղտնի հետք ձեր յամին տակաւին ,
Յական սելովայ՝ ւի թաբօր լերին .
Սամ թէ նուագ ձեր ՚ի փառս Սաղիմայ .
Լալ զբաղձալիդ՝ որ արդ գերեալ կայ :
(Զի . . . յարմաւենիս հովտին կեդրոնի ,
Բաղխէ զօդ գիշեր՝ գաղտիդ ստեղի .
Ինճմայլ քան զցօղս, զոր տածէ Հերմոն .
Յունկս ուխտաւորաց՝ մեղմաւարտ հնչի :)
Ներեցէք Հոգիք թէ նիւթ բարձր այս քան
Ծաղու գայ զերգով՝ արուեստից մարդկան ,

But lawless Force, and meagre Want is there,
And the quick-darting eye of restless Fear,
While cold Oblivion, 'mid thy ruins laid,
Folds his dank wing beneath the ivy shade.

Ye guardian saints! ye warrior sons of
heaven,

To whose high care Judæa's state was given!
O wont of old your nightly watch to keep,
A host of gods, on Sion's towery steep!
If e'er your secret footsteps linger still
By Siloa's fount, or Tabor's echoing hill;
If e'er your song on Salem's glories dwell,
And mourn the captive land you lov'd so well;
For oft, 'tis said, in Kedron's palmy vale
Mysterious harpings swell the midnight gale,
And, blest as balmy dews that Hermon cheer,
Melt in soft cadence on the pilgrim's ear;
Forgive, blest spirits, if a theme so high
Mock the weak notes of mortal minstrelsy

Yet, might your aid this anxious breast inspire
With one faint spark of Milton's seraph fire,
Then should my Muse ascend with bolder flight;
And wave her eagle-plumes exulting in the
light.

O happy once in heaven's peculiar love,
Delight of men below, and saints above!
Though, Salem, now the spoiler's ruffian hand
Has loos'd his hell-bounds o'er thy wasted
land;
Though weak, and whelm'd beneath the
storms of fate,
Thy house is left unto thee desolate;
Though thy proud stones in cumbrous ruin fall,
And seas of sand o'ertop thy mould'ring wall;
Yet shall the Muse to Fancy's ardent view
Each shadowy trace of faded pomp renew:
And as the seer on Pisgah's topmost brow
With glist'ning eye beheld the plain below,

Բայց թէ շնորհ ձեր՝ վառեացէ զիմ տենչ,
 Ի կնյծ երկնառաք՝ հրոյն Միլտովնեան :
 Յայնժամ սիգարշառ սլանայ երգ իմ :
 Պարեալ արծուօրէն՝ ՚ի լոյս եթերին :

Ե՛րջանիկ երբեմն՝ Քողտոս սեպհակն ,
 Ի սէր, ՚ի շնորհս , երկնից գթութեան ,
 Յնծուի երբեմն՝ և փառք պարծանաց ,
 Ի վեր զուարթնոց , և ՚ի խոնարհ մարդկանց ,
 Արդ Սահէմ , թէ և ձեռք կապտողաց քոց ,
 Լուծին յաղիս քո գամփուիս դժօխոց ,
 Ուր տունք քո աւեր՝ և դու անխնամ ,
 Ընդ հողմով բաղաին ծփիս յարաժամ :
 Թ՛ւ քարինք քո պերճանկան ՚ի կործան ,
 Եւ պարիսպ չէ ծովն՝ աւազոց սուզան ,
 Սակայն մուզայդ դեռ՝ յուժգնուի մտաց ,
 Զուրոյն փառաց քոց՝ նշմարէ զնշան :
 Եւ զերթ Տեսանողն՝ որ ՚ի Նաբաւտայ ,
 Տես անկն յանդիման՝ դաշտն ստորակայ :

Իարբեալ զՏոգին՝ յեռանդ կանխադէտ .

Մատոյց զաւետիս՝ մտին Քանանայ :

Նոյնպն և Մուղայդ՝ արծուետես աջօք ,

Նշմարէ ըզքո՝ լայն լարձակ շուք .

Ձգեալս ՚ի գահից մեծին Սարմելայ ,

Յմշտամեռոն ծփանս Ալմովտայ :

Ջամային դժնի , զբլուր մայրեաց ,

Եւ Յորդանանուն՝ զամբրոսիկ Տոսանս .

Նա զայր , ուր լի Տուրբ գիշերապահաց ,

Հէն ասպատակէ , և ճգնի միանձ :

Կամ ուր պայթէ Տողմ զարձան սպիտակ .

Ջլիբանանուն՝ զձիւնապատ ծագ :

Բուռն , խրոխտ և սէգ , զուգաղատա-
պանծ ,

Գոռ Դրուօք ունին վայրն Տողմածփան .

Ջոյց գոլ յարենէն՝ Նորմանդայ սերունդ ,

Եցոյց ոյժ նոցին՝ առխւծանլման :

Այս միայն , այս ցեղ , այնինչ ամենայն

Ազինք և լեզուք՝ որ զիւրեամբք շուրջ կան .

With prescient ardour drank the scented gale,
And bade the op'ning glades of Canaan hail ;
Her eagle eye shall scan the prospect wide,
From Carmel's cliffs to Almotana's tide ;
The flinty waste, the cedar-tufted hill,
The liquid health of smooth Ardeni's rill ;
The grot, where, by the watch-fire's evening
 blaze,
The robber riots, or the hermit prays ;
Or where the tempest rives the hoary stone,
The wintry top of giant Lebanon.

Fierce, hardy, proud, in conscious freedom
 bold,
Those stormy seats the Warrior Druses hold ;
From Norman blood their lofty line they trace,
Their lion courage proves their generous race.
They, only they, while all around them kneel
In sullen homage to the Thracian steel,

Teach their pale despot's waning moon to fear
The patriot terrors of the mountain spear.

Yes, valorous chiefs, while yet your sabres
shine,

The native guard of feeble Palestine,

O, ever thus, by no vain boast dismay'd,

Defend the birthright of the cedar shade!

What though no more for you th' obedient gale

Swells the white bosom of the Tyrian sail;

Tho' now no more your glitt'ring marts

unfold

Sidonian dyes and Lusitanian gold;

Though not for you the pale and sickly slave

Forgets the light in Ophir's wealthy cave;

Yet yours the lot, in proud contentment blest,

Դ ծուռն իջնենն յակամայն պաշտօն ,
 Աշխարհակործան սրոյն թրակեան :
 Յեռանդ նախանձու հայրենասիրաց ,
 Եւ չէ լեռնամբարձ նիզակին հարուած .
 Սոսկալ , սասանիլ , դողալ , սպառնան .
 Գունատեալ լուսնի՝ պետին Օսմանեան :
 Հա՛ն , նահապետք՝ քաջք՝ երկրին աւե-
 տեաց ,

Անահ յինքնապանծ բանից թշնամեաց ,
 Մինչ շողայ թուր ձեր՝ փոյթ ազատեցէք ,
 Ջանախտ իրաւունադ՝ մայրին հովանեաց :
 Թէպէտ արդ ո՛չ ևս առաջաստ հողմոց ,
 Տածէն ձեզ ըղձոց Տիւրեան վաճառաց .
 Թէև արդ ո՛չ ևս բանայ ձեզ շուկայն ,
 Ներկս Սիդոնի , Լուսիտանեան դանձ :
 Թէ՛ւ վնձեր արդ՝ գունաթափ գերին ,
 Ոչ թողու զսիւկ՝ Ուփերեան այրին .
 Այլ հաս ձեզ վիճակ՝ հանդէս մրցանաց .
 Ուր ջանք առաջնորդք լինին պարծանաց :

Ոչ հէնք ըղհասոյթ գիտեն ըղհնձոց ,
 Եւ ոչ ասպատակք պահս առատ կթոց •
 Ոչ և որդիք ձեր յառնիս գան ՚ի փորձ ,
 Սփռել յԱսիա զՍպարտացին բոց :
 Պէս արփւոյն սուղեալ ՚ի ծով ծիրանեան ,
 Երբ թողու ՚ի մուտս իւր զԱսորեստան •
 Զոյր վերջին նշոյլս ծածանք ջրահար •
 Ցայտեն ուժգնակի ցՎարմեւայն սար :
 Աղօտ փայլի ձեր գով համատարած ,
 Ի մէջ շրջասփիւռ՝ խաւար մթուէց •
 Ոպ մենաւոր կանթեղ լուսատու ,
 Վախեալ ՚ի վերայ՝ սրբազան շիրմաց :
 Զի սակաւք էին՝ որք ոտըն հարին ,
 Անլոյծ կապանաց՝ ժանտ բռնաւորին •
 Եւ կարի՛ իսկ սուղ՝ գրեցաւ սահման ,
 Արքայական ձեր ճիշդ ազատութեան :
 Ըստ մօր Արաբաց որ մերժ յանջրդին ,
 Վրէր ՚ի թոյլ գիրգս՝ զիւր թառամ մանկ-
 տին ,

Where cheerful labour leads to tranquil rest,
No robber rage the ripening harvest knows ;
And unrestrain'd the generous vintage flows :
Nor less your sons to manliest deeds aspire,
And Asia's mountains glow with Spartan
fire.

So when, deep sinking in the rosy main,
The western Sun forsakes the Syrian plain,
His watery rays refracted lustre shed,
And pour their latest light on Carmel's head.

Yet shines your praise, amid surrounding
gloom,

As the lone lamp that trembles in the tomb :
For few the souls that spurn a tyrant's chain,
And small the bounds of freedom's scanty reign.
As the poor outcast on the cheerless wild,
Arabia's parent, clasp'd her fainting child,
And wander'd near the roof, no more her home,
Forbid to linger, yet afraid to roam :

My sorrowing Fancy quits the happier height,
And southward throws her half-averted sight.
For sad the scenes Judæa's plains disclose,
A dreary waste of undistinguish'd woes :
See War untir'd his crimson pinions spread,
And foul Revenge that tramples on the dead !
Lo, where from far the guarded fountains
 shine,
Thy tents, Nebaioth, rise, and Kedar, thine !
'Tis yours the boast to mark the stranger's
 way,
And spur your headlong chargers on the prey,
Or rouse your nightly numbers from afar,
And on the hamlet pour the waste of war ;
Nor spare the hoary head, nor bid your eye
Revere the sacred smile of infancy.
Such now the clans, whose fiery coursers feed
Where waves on Kishon's bank the whisp'r-
 ing reed ;

Յաժէր մերձ առ տան, այլ չէր նմա տուն ,
 Ա՛Տ էր թէ կալ, թէ՛ շրջիլ թափառուն :
 Ջերջանիկ զփառս Լքեալ աստ մտացս ,
 Շրջէ՛ ՚ի հիւսիս՝ զիւր ձախ հայեցուած .
 Ջի տան դաշտք յուդայ՝ տխուր տեսա-
 րանս ,

Իանտարբեր աղէտս սոսկալին քանդմանց :
 Տէս արդ պատերազմ զիւրդ անդադար ,
 Սաւառնէ զիւր թևս ըզբոսորափայլ .
 Տէս զիւրդ անհաշտ՝ նախանձ վրիժուց ,
 Դիս անկելոց քոց՝ գէշ դնէ թռչնոց :
 Ջարթո՛ ուր շողայն՝ բանակեալ ահունք ,
 Ջօրս քո՛ Նաբատլթ՝ և Վէդար, զքոյն .
 Ջի քո է դիտել՝ զելուստ թշնամեաց ,
 Եւ զաւարառուսդ՝ որս դնել մահուն :
 Ջգունտ պահաց քոց՝ շարժեալ ՚ի հեռուստ ,
 Հէղ յերկիր նոցա՝ ըզմարտին կորուստ .
 Մի՛ գթասցին աչք՝ քո յալիս ծերոց ,
 Եւ մի՛ յանխուով ժպիտ տղայոց :

Այսպէս և Ազգին՝ ոյր բուտին հուր ձեք ,
 Ի սրընգասոյլ՝ յեզերս Գետովնի .

Եւ յոյց ՚ի վիճակ ՚ի սամարեան սար ,
 Զոհից դեռ չ օղս գանգրանայ մուայլ :
 Քանզի խորայէլ՝ նղովա հալած ,
 Լքեալ թի՛ խոտան առ ան .

Թէպէտ չ թ շրջի տար անտէր .

Այլ ամօթ և վիշտ են նորա ընկեր :
 Հայի լուռ ւանյոյս ՚ի չարիս երկրին .
 Բայց մեռեալ փառանց, լոկ ոսկւոյ հաշին :

Այլ դու Առանջնորդ նոցին տի՛ և հայր,
 Սիրեանդ չ զթոյղ՝ պատուեալդ չ փառաց,
 Թէ՛ ծուփք յանուն քո՛ կացին քարացան ,
 Եւ յա՛ն իւր անդրէն՝ դարձաւ յորդանան :
 Թէ՛ յանուն քո տի՛ ըստ հօրանս խաշանց ,
 Զոգան ՚ի փախուստ՝ լերինք յաւիտեանց .
 Թէ՛ քեզ Սիրիոն , սէգ , ամպարտաւան ,
 Զիւր մարմարոնեայ գլուխ խոնարհեաց :

And theirs the soil, where, curling to the skies,
Smokes on Samaria's mount her scanty sa-
crifice ;

While Israel's sons, by scorpion curses driven,
Outcasts of earth, and reprobate of heaven,
Through the wide world in friendless exile
stray,

Remorse and shame sole comrades of their way,
With dumb despair their country's wrongs
behold,

And, dead to glory, only burn for gold.

O Thou, their Guide, their Father, and their
Lord,

Lov'd for Thy mercies, for Thy power ador'd !
If at Thy Name the waves forgot their force,
And refluent Jordan sought his trembling
source ;

If at Thy Name like sheep the mountains fled,
And haughty Sirion bow'd his marble head ;—

To Israel's woes a pitying ear incline,
And raise from earth Thy long-neglected vine!
Her rifled fruits behold the heathen bear,
And wild-wood boars her mangled clusters
tear.

Was it for this she stretch'd her peopled reign
From far Euphrates to the western main?
For this, o'er many a hill her boughs she threw,
And her wide arms like goodly cedars grew?
For this, proud Edom slept beneath her shade,
And o'er th' Arabian deep her branches play'd?

O, feeble boast of transitory power!

Vain, fruitless trust of Judah's happier hour!
Not such their hope, when through the parted
main

The cloudy wonder led the warrior train:

Not such their hope, when through the fields
of night

The torch of heaven diffus'd its friendly light:

Մատո՛ զունկն ,քո յակորբայ ուխտին ,
 Իանտեսն 'ի .քէն ցարդ՝ հան յերկրէ զայգին
 Զի հեթանոսք Տէր, պտղաբանց զնա՛
 Եւ խողք անտառի աղարտեալ եղծին :
 Յայս՞ ձգեաց նա զիւր յաւէթայաղթ թագ ,
 Յեզերց եփրատայ՝ ցարեմտեան ծով .
 Առ այս՞ լիւ լերինս սփռեաց բարունակ ,
 Ամբարձ մայրօրէն զաջիւր հանրափակ :
 Կամ, յայս՞ լեռդովմպերձ, նովաւ հովանեալ
 ցԱրաբացին ծով՝ զորթ ելլից ստուար :

Ո՛վ ունայն պարծանք վաղանց մեծուէ ,
 Զ ուր, սին յոյս յուգայ աւուրց բազմերան .
 Որ չէր այսպէս երբ՝ հրաշն ամպեղէն ,
 Վարէր զնս լի ծով երկփեղկեան :
 Չէր այս յոյս նոցին , ուր լի դաշտ մթին ,
 Սփռէր ջահ երկնից սատար ճաճանչին .
 Չէր , Լուր մշեալ մարտ հզօր յաղթուէ .
 Յերկաթին կառաց՝ ընկէց զՔանան :

Չէր նաև այնինչ արքայք հնդեսին ,
 Խնունն ՚ի գաբաւոն տեղալ ժպրհեցին .
 Ջսպառաղինեալ գունդս Ամօրհացւոց .
 Ի փոյս զօրոսբեան Աջոյ Անէղին :

Այլ անդ ՚ի ժամու մահաբեր առթին ,
 Յեթեր հեղուսեալ՝ անշարժ կաց արփին .
 Ընդ ում և լուսին՝ հլու հազանդ ,
 Ի թնդիւն զինուց՝ հարեալ ՚ի զարզանդ .
 Սանձեալ նուաճեաց՝ շիկալոյս ըն կառ ,
 Պահել անմոլար զիւր մոլորուն պար :

Պատմեսցէ Սինա՝ լեառն աստուծոյ ,
 Որ ետես զահեղ՝ զօրութիւն նորին .
 Եւ միգովն իբրև քօղով ամօթոյ .
 Ծածկեաց ըզսար իւր՝ ՚ի խորհուրդ խորին ,
 (Ուր Որէն փառաց ՚ի թւըս հողմոց ,
 Քրով բէամբարձ խոյացաւ ՚ի վայր .
 Եւ Սինա վառեալ՝ ծխեաց զերթ հոց .
 Արջափիւռ պատեալ ՚ի հուր ըի խաւար շ)

Not, when fierce conquest urg'd the onward
war,
And hurl'd stern Canaan from his iron car :
Nor, when five monarchs led to Gibeon's fight,
In rude array, the harness'd Amorite :
Yes—in that hour, by mortal accents stay'd,
The lingering Sun his fiery wheels delay'd ;
The Moon, obedient, trembled at the sound,
Curb'd her pale car, and check'd her mazy
round !

Let Sinai tell— for she beheld his might,
And God's own darkness veil'd her mystic
height :
(He, cherub-borne, upon the whirlwind rode,
And the red mountain like a furnace glow'd :

Let Sinai tell—but who shall dare recite
His praise, his power, eternal, infinite?—
Awe-struck I cease; nor bid my strains aspire,
Or serve his altar with unhallow'd fire.

Such were the cares that watch'd o'er Israel's
fate,

And such the glories of their infant state.
—Triumphant race! and did your power decay?
Fail'd the bright promise of your early day?

No;—by that sword, which, red with heathen
gore,

A giant spoil, the stripling champion bore;
By him, the chief to farthest India known,
The mighty master of the iv'ry throne;

Պատմեսցէ Սինա , այլ ո՛ ճառագրել
 Կտրասցէ նորա՝ փառս , իշխանուի •
 Զի գեր քան զամէն խորհուրդս մտաց ,
 Ի՛ և անսահման , է՛ և անպատում :
 Արդ զահի հարեալ՝ կասիմ բնաւին ,
 Ճգունք բնուեց՝ յետս ընկրկին •
 Նա՛ չիշխեմ պաշտել զնորին սեղան ,
 Անսուրբ , անօրէն հրով պղծուե՛ :
 Այս էր հոգ բաղտի հինն խրայելի ,
 Այս փառք մանկական նորին վիճակի •
 Քա՛ջ աղգ , զօրուի քո կորեալ՝ արդեօք ,
 Անկան հին աւուրցդ բարեյոյս խոստմունք

ՈՅ : — Այլ՝

Արով կարմրելով՝ յարեան թշնամեաց ,
 Արիդ ըմբիշ առ զաւար սկայից •
 Որով անդր քան՝ զԻնդ ծանուցաւ պետ
 Փղոսկրեայ գահին իշխան փառալից :
 Վերին զօրուք՝ պատնէշ դէմ չարեաց ,

Առիւծ քո սանդէմ, զիւր դրօշ ամբարձ .

Ազգք պատուանդանի՝ նորին ճնրեցին ,

Եւ գերի բռնենք եդան գեանամած :

Իսկ անդադար միտք արհի իմաստնոյն

Ճախրեաց անարգել չէ համայն բնուի .

Ջամէն հաւ և զորդ , զանասունս գիտաց .

Եւ զշաղարբուն՝ տնկոց ճառագրեաց .

Ծանօթ լեալ սմին՝ տան Հազարացիք ,

Ջաստղադիտուի՝ և զանխուլ կնիք .

Ոյր գիշերեան գոչ զսանդարամետս՝

Պայթեցին ւրդբունս մեռելոց՝ թնդիք

Ուստի ել համայն զօրուի նորին ,

Ջի ո՛վ կարէր կալ՝ հակառակ նոցին .

Աստուատ և թերմովթ շքեղ ամբարձաւ ,

Նա՛ Բալբէկ ՚ի սիրտ Ասորեստանին :

Բայց զի և գործք քաջ Ալաց անկանին ,

Եղեն Ստախրայ՝ թով պալխալքն սին ,

Հողմով աղիտից՝ մոլորեալ Սանտոն ,

In heaven's own strength, high towering o'er
her foes,

Victorious Salem's lion banner rose :

Before her footstool prostrate nations lay,

And vassal tyrants crouch'd beneath her sway.

—And he, the kingly sage, whose restless mind

Through nature's mazes wander'd unconfin'd;

Who ev'ry bird, and beast, and insect knew,

And spake of every plant that quaffs the dew;

To him were known—so Hagar's offspring

tell—

The powerful sigil and the starry spell,

The midnight call, hell's shadowy legions dread,

And sounds that burst the slumbers of the dead.

Hence all his might; for who could these op-

pose ?

And Tadmor thus, and Syrian Balbec rose.

Yet e'en the works of toiling Genii fall,

And vain was Estakhar's enchanted wall.

In frantic converse with the mournful wind,
There oft the houseless Santon rests reclin'd ;
Strange shapes he views, and drinks with
wond'ring ears

The voices of the dead, and songs of other
years.

Such, the faint echo of departed praise,
Still sound Arabia's legendary lays ;
And thus their fabling bards delight to tell
How lovely were thy tents, O Israel !

For thee his iv'ry load Behemoth bore,
And far Sofala teem'd with golden ore ;
Thine all the arts that wait on wealth's in-
crease,

Or bask and wanton in the beam of peace.
When Tyber slept beneath the cypress gloom,
And silence held the lonely woods of Rome ;
Or ere to Greece the builder's skill was known,
Or the light chisel brush'd the Parian stone ;

Միշտ դանդաջէ՛ անդ անխնամ, անտուն :
 Ուր տեսանէ՛ նա զօտար տեսարանս ,
 Գանձէ՛ ՚ի համբար զարմացուն ունկան ,
 Զանմուռնչ շշունչս՝ անշունչ մեռելոց ,
 Եւ զհին նուագս ամացն առաջնոց :

Այսպն՝ յարձագանգս՝ խոնարհէ՛լ փառաց
 Հնչեն տակաւին առակք Արաբաց :
 Նա քերթողք նոցին քաղցրանան ասել ,
 Իբրև գեղեցիկ՝ տունք քո , Ի՛սրայէլ :

Քեզ փղոսկրեայ բեռինս եբեր փիղ ,
 Տար Սոփեր բաց զիւր՝ ոսկեղէն բաւիղ .
 Քեզ երանարար՝ արուեստք պաշտեցին ,
 Զերմընդօստքն ՚ի լոյս խաշաղ վիճակին :
 Երբ խորդայր Տիբեր յտուերն ոճենւոյն
 Մայրեաց հռովմայ իշխէր Լուլթիւն .
 Երբ անձան առյոյնս՝ ճարտարացն հանձար
 Կայր, և քանդակի կոփել զՊարեան քար :

Աստ տածէր արուեւստ՝ զիւրնորալառ Տուր ,
 Զոր բորբէր հմտօք՝ մտերիմ իւր Տիւր :
 Այ՛ յարեաւ Պալատ, — և ահեղապանծ
 Ամբարձ Տաճար իւր դրունս յաւիտեանց :
 Անդ ոչ մուրճ ստուար՝ ոչ ուռն հարաւ ,
 Վեր ել շէնն անձայն, զերթ սկսյ արմաւ .
 Ահեղ լռուի՛ ! այ՛ զարթեաւ քնար ,
 Անդ փող շունչեաց , անդ տաւիղ հարաւ :
 Անդ սալէմ ամբարձ զիւր թևս մաղթանաց ,
 Ետես հուրն, ւօրճեաց ըզներկայն անձ .
 Ոչ սարսեաց նաև մինչ խորք բաղխեցին ,
 Յոգ ի՛ իւր զխիստ բաղխիւն հպարտին :
 Թ՛ և տապուտ զերկրաւ Սինարայն անցին ,
 Զրաջան զօտար անդս արօրեցին .

Yet here fair Science nurs'd her infant fire,
Fann'd by the artist aid of friendly Tyre.

Then tower'd the palace, then in awful state
The temple rear'd its everlasting gate.

No workman steel, no pond'rous axes rung ;
Like some tall palm the noiseless fabric
sprung.

Majestic silence !—then the harp awoke,
The cymbal clang'd, the deep-voic'd trumpet
spoke ;

And Salem spread her suppliant arms abroad,
View'd the descending flame, and bless'd the
present God.

Nor shrunk she then, when, raging deep
and loud,

Beat o'er her soul the billows of the proud.
E'en they who, dragg'd to Shinar's fiery sand,
Till'd with reluctant strength the stranger's
land ;

Who sadly told the slow-revolving years,
And steep'd the captive's bitter bread with
tears;—

Yet oft their hearts with kindling hopes would
burn,

Their destin'd triumphs, and their glad return,
And their sad lyres, which, silent and un-
strung,

In mournful ranks on Babel's willows hung,
Would oft awake to chant their future fame,
And from the skies their ling'ring Saviour
claim.

His promis'd aid could every fear controul;
This nerv'd the warrior's arm, this steel'd the
martyr's soul!

Nor vain their hope:—Bright beaming
through the sky,

Burst in full blaze the Day-spring from
on high;

Աշտօք յամրանցիկ յուշ առեալ տարիս ,
 Դառն հաց գերուէ՝ յարտասուս թացին :
 Այլ կայծ յուսով միշտ վառէր սիրտ նոցին ,
 Պահեալն յաղթուի՝ Լուրախ դարձ նոցին ,
 Եւ անլար իւրեանց լուռ սաղմոսարան ,
 Զոր անբեր ուռեաց՝ Բաբելայ կախին :
 Միշտ զարթնոյր երգել զապագայն փառաց ,
 Յանագան փրկչին՝ ինդիր ՚ի բարձանց ,
 Ոյր ձեռն աւետե՛լ՝ մերժէր զամէն ահ ,
 Ոգիս քաջաց տայր , զօր նահատակաց :

Աչ զո՛ւր յոյս նոցին , զի յաւէժափայլ
 Բացաւ ՚ի բարձանց՝ Օրն փրկարար ,

Կղզիք չե տեսիլ՝ նորուն խայտացին ։

Ազգք երկրի արբին՝ զլուսոյն ծաւալ ։

Ում բերին բուրունս պետք աստեղավար
Մոգք խնդրեցին անդ զարքայն մանկացել,
“Ուր՝ աղանին, ցոյց ձին թևօք, ասեն ։
Սաւառնել ծածկէ՝ զանհաս նորին փառ ։

Խնդան կոյս դշտոյ դուստր սիովնի ,

Ծանփս հար հրճուանօք՝ կանքոյն ստեղի ։

Զի գայ , թէ և ոչ սիածեալ զիւրեաւ ,

Տիւրեան պատմուճան, կամ թագարքունի

Ահա գայ՝ այլ ոչ բոցով հրոյ զինած ,

Տն՝ զօրուէց գայ՝ տն՝ պատերազմաց ։

Օծեալքո՛ ! սիովն , բարձ զխռովուի ,

Մատիր հաշտուիլէդ խաղաղուէց ։

Որով ախտաժէտք առնուն սիովանս ,

Այսատանջ ոգիք՝ ցրեն զտանջանս ։

Շողան փառք նորին՝ ՚ի սանդարամետս ,

Եւ ողորմուի տար յանլոյս մթան ։

Earth's utmost isles exulted at the sight,
And crowding nations drank the orient light.
Lo, star-led chiefs Assyrian odours bring,
And bending Magi seek their infant King!
Mark'd ye, where, hov'ring o'er his radiant
head,

The dove's white wings celestial glory shed?
Daughter of Sion! virgin queen! rejoice!
Clap the glad hand, and lift th' exulting voice!
He comes,—but not in regal splendour drest,
The haughty diadem, the Tyrian vest;
Not arm'd in flame, all-glorious from afar,
Of hosts the chieftain, and the lord of war:
Messiah comes:—let furious discord cease;
Be peace on earth before the Prince of Peace!
Disease and anguish feel his blest controul,
And howling fiends release the tortur'd soul;
The beams of gladness hell's dark caves illumine,
And Mercy broods above the distant gloom.

Thou palsied earth, with noonday night
o'er-spread!

Thou sick'ning sun, so dark, so deep, so red!

Ye hov'ring ghosts, that throng the starless air,

Why shakes the earth? why fades the light?

declare!

Are those his limbs, with ruthless scourges

torn?

His brows, all bleeding with the twisted thorn?

His the pale form, the meek forgiving eye

Rais'd from the cross in patient agony?

—Be dark, thou sun,—thou noonday night

arise,

And hide, oh hide, the dreadful sacrifice!

Ye faithful few, by bold affection led,

Who round the Saviour's cross your sorrows

shed,

Not for his sake your tearful vigils keep;—

Weep for your country, for your children

weep!

Ի միջօրեայս քո՝ խանարեալ երկիր ,
 Դու անբաւ անլոյս հո՛ծ սե ու կարմիր •
 Դուք սոգիք բնակիք՝ անաստեղ օդոյս ,
 Յուցէք , թոշնի լոյս՝ շարժի ճս , էր՞ :
 Այս՞ միթէ անդամիւր անգութ կտտած ,
 Այս՞ գլուխ փշովք արիւնազանգած ,
 Այս՞ թառամիւր դէմք՝ Լաչք անուշատես ,
 Յայտենն ՚ի խաչէն՝ տազնապաւ վշտաց :

— Խաւարեանց անբաւ , — արի հին գիշեր ,
 Զսոսկալիս զոհիւն՝ անբաւ զքոյդ ստուեր ,
 Իսկ դու հօտ փոքրիկ՝ որ ՚ի տենչ սիրոյն ,
 Առ խաչի փրկչիդ՝ հեղուս տրամութիւն :
 Հսկեան արտասուօք , լանց , այլ մի՛ զնա —
 Լանց զերկիր քո՝ լանց , զորդիս քո ողբան :

Վրէժ բոց թևօք զազդ նոցին ցրուեաց,
 Մխեաց ծարաւի սուր յարին մանկանց •
 Էջ թռչուն մարտին լատինայ արծուին,
 Իերկփեղկէց յուգայ խռով յանճարին ;
 Յարին սպանդից յոգի ապաստան,
 Կրկին հարուածովք՝ անկան ՚ի կործան .
 Արտուտ պատերազմ, ներքուստ մահ ան,
 հուն ,

Սով, սուր տեսան անդ և անյուսութիւն ;
 Անդ ել սոսկալի բաղխին ևաղաղակ ,
 Սէր հզօր թէպէտ՝ այլ չէտ օժանդակ •
 Անդ կ[թուցե]լ մայր՝ արբ զարին որդւոց
 Այր զիւր մերձաւոր սպան խելայոյզ ;
 Մինչ արիք ՚ի փորձ կռուոց լինէին ,
 Ջծուխ հրայրեաց տաճարին տեղին .
 Եւ տուել վերջին ողջոյն սեղանոյն ,
 Վշտօք հայրենեաց վիշտս իւրէնց թողին :
 Ող չ սօսիս , ընդ ոսկին դարբաս ,
 Ի մէջ դիականց պարտեալն էանց դաս ,

—Vengeance! thy fiery wing their race pur-
su'd;

Thy thirsty poniard blush'd with infant blood.
Rous'd at thy call, and panting still for game,
The bird of war, the Latian eagle came.

Then Judah rag'd, by ruffian Discord led,
Drunk with the steamy carnage of the dead:

He saw his sons by dubious slaughter fall,
And war without, and death within the wall.
Wide-wasting Plague, gaunt Famine, mad

Despair,

And dire Debate, and clamorous Strife was
there: [more,

Love, strong as Death, retain'd his might no
And the pale parent drank her children's gore.

Yet they, who wont to roam th' ensanguin'd
plain,

And spurn with fell delight their kindred slain;

E'en they, when, high above the dusty fight,
Their burning Temple rose in lurid light,
To their lov'd altars paid a parting groan,
And in their country's woes forgot their own.

As 'mid the cedar courts, and gates of gold,
The trampled ranks in miry carnage roll'd,
To save their Temple every hand essay'd,
And with cold fingers grasp'd the feeble blade:
Through their torn veins reviving fury ran,
And life's last anger warm'd the dying man!

But heavier far the fetter'd captive's doom!
To glut with sighs the iron ear of Rome:
To swell, slow-pacing by the car's tall side,
The stoic tyrant's philosophic pride;
To flesh the lion's rav'nous jaws, or feel
The sportive fury of the fencer's steel;
Or pant, deep plung'd beneath the sultry mine,
For the light gales of balmy Palestine.

Փորձէր ամէն աջ փրկել ըզտաճար ,
 Անգոր երկաթոյն յուսալով 'ի սայր :
 Այլ զուր փորձ նոցին հրդեհեաց զբոց ,
 Զարեաց սիրտ վերջին ճիգ կենաց ջեռոյց
 Թէ'ւ վճիռ գերեացն չեթող ամոքել ,
 Սգով հռովմայ զերկաթին լսոց :
 Ընդ քարշ հետելով յաղթական կառաց ,
 Սոփեստ յոխորտիս ստոյիկ Բռանս ,
 Ցածել չհարաց . այլ զմիջատող
 Ժանիս առիւծուն իւրև պարարեաց :
 Զգաց յանձն իւրնա զկատաղին բաղսիւն ,
 Սէգ սրալարիս՝ ծարաւ երկաթոյն .

Ի՛ի տօթ մետաղաց՝ զիւր հառաչ ամբարձ ,

Առ բալասանեան սիւգ պալեսաինեայց :

Ա՛հ նստի ունայն ՚ի փառաց , ափսոս ,

Ողբայ ամայիս այս որդեկորոյս ,

՚Ի փորոն իւր արդ ագռաւք ձազս հանեն

Ունայ գայլ , և հեռն արօտի հիէն :

Յաւեր տաճարին բրդաց ոսկեփունջ ,

Ուխտել տարփածուն ցօղէ զիւր մրմունջ ,

Ոյր իւր իսկ էր անց լէ թաւուտ լերինս ,

Եւ լէ հովանիս անբաժնեաց :

Իւր էր խոնարհիլ ՚ի վայր սրբազան ,

Անյագ համբուրել զփրկչին գերեզման ,

Եւ մինչ շիւ աչացն վերին տեսարան

Յոյց տայր լուրջ երազս վշտաբեր ճգան ,

Յերկաթին լանջաց՝ ել տենչ արտասուաց ,

Զսիրտ լացողիս՝ մեղմ ամոքեաց լաց :

Այլ կ'անդ որ խոտէ զիւր անկեղծ եռանդ ,

Յզգալն իմաստուն , ՚ի պաշտելն հպարտ ,

Ah ! fruitful now no more,—an empty coast
She mourn'd her sons enslav'd, her glories lost :
In her wide streets the lonely raven bred,
There bark'd the wolf, and dire hyænas fed.
Yet midst her towery fanes, in ruin laid,
The pilgrim saint his murmuring vespers paid ;
'Twas his to climb the tufted rocks, and rove
The chequer'd twilight of the olive grove ;
'Twas his to bend beneath the sacred gloom,
And wear with many a kiss Messiah's tomb :
While forms celestial fill'd his tranced eye,
The day-light dreams of pensive piety,
O'er his still breast a tearful fervour stole,
And softer sorrows charm'd the mourner's soul.
Oh, lives there one, who mocks his artless
zeal ?
Too proud to worship, and too wise to feel ?

Be his the soul with wintry Reason blest,
The dull, lethargic sov'reign of the breast!
Be his the life that creeps in dead repose,
No joy that sparkles, and no tear that flows!
Far other they who rear'd yon pompous
shrine,
And bade the rock with Parian marble shine.
Then hallow'd Peace renew'd her wealthy
reign,
Then altars smok'd, and Sion smil'd again.
There sculptur'd gold and costly gems were
seen,
And all the bounties of the British queen;
There barb'rous kings their sandal'd nations
led,
And steel-clad champions bow'd the crested
head.
There, when her fiery race the desert pour'd,
And pale Byzantium fear'd Medina's sword,

Իշխեսցէ՛ հողւոյն սարսուռ ձմեռան ,
 Պաշկրծոց պղերդն այն միահեծան :
 Եւ սուղեցին կեանք ՚ի նինջ մեռելոց ,
 Ուր չէ՛ խնդուի , ոչ արտօսողբոց :

Այլ որ զշքեղ՝ ամբարձին տաճար ,
 Փոխելով զժայռս ՚ի ջինջ պարեան քար ,
 Անդ ճոխ նորեաց թագ . եկաց հաշտուի ,
 Անդ սեղան ծխեաց , և ժպտաց սիոն :
 Անդ ձոյլ ոսկւոց անդ , և գոհարք տեսան ,
 Բրիտանիկ բամբշխս՝ ձիրք առատութեան ,
 Անդ և բարբարոս թագաւորք երկրի ,
 Սանդալեալ զիւրեանց տեղացին խուժան :
 Եւ խոնարհեցին քաջք զրահավառ ,
 Զցցունազարդ վեհ զիւրեանց կատար :
 Բայց մինչ ամային տեղայր զիւր հուր աղգ ,
 Ի՛ի սրոյն միդաց վատ Բիւզանդ դողայր ,

Եւ մինչ անարին Ատիա սասանն ,
 Ծնրէր բակտրեան յաղթող աղեղան .
 Ի գիծին մարզից եսպերեան Աստեղ ,
 Աստանդուն միանձն զարթոյց մարտ ահեղ ,
 Ոյց յօդք երկաթիք, հոգին բոց վառած ,
 Անբաւ զօր եկին քաջ Նաչակրաց :
 Ռւր և ալևոր երիցունք անգամ
 Ի սուրբ Ի մարտին վեհ հանդիսացան .
 Որք ըզկթուցեալ բազուկ հասակին ,
 Վառեցին հզօր զինու յաղթութեան :
 Երբ տիք անմորուս՝ և կոյսք փափկասուն ,
 Զ յաղթ նիզակին կշռէին շարժիւն ,
 Անդ սկայուհիք զուարթ արուժք ,
 Ճօծեցին զ՛նրան՝ և զարփին վահան :
 Ի՛ի տենչ ապաժոյժ տեսանել ոստեան ,
 Քաջ նահատակաց սուսերաց շաչիւն ,
 Մխեալ Ի կապոյտ գոյն հասարակօք ,
 Պարիլ Ի ծփանս տիբերեան ծովուն :

When coward Asia shook in trembling woe,
And bent appall'd before the Bactrian bow ;
From the moist regions of the western star
The wand'ring hermit wak'd the storm of war.
Their limbs all iron, and their souls all flame,
A countless host, the red-cross warriors came :
E'en hoary priests the sacred combat wage,
And clothe in steel the palsied arm of age ?
While beardless youths and tender maids as-
sume

The weighty motion and the glancing plume.
In sportive pride the warrior damsels wield
The pond'rous falchion, and the sun-like shield,
And start to see their armour's iron gleam
Dance with blue lustre in Tabaria's stream.

The blood-red banner floating o'er their van,
All madly blithe the mingl'd myriads ran :
Impatient Death beheld his destin'd food,
And hov'ring vultures snuff'd the scent of blood.

Notsuch the numbers, nor the host so dread,
By northern Brenn or Scythian Timur led,

Nor such the heart-inspiring zeal that bore
United Greece to Phrygia's reedy shore !
There Gaul's proud knights with boastful mein
advance,

Form the long line, and shake the cornel lance ;
Here, link'd with Thrace, in close battalions
stand

Ausonia's sons, a soft inglorious band ;
There the stern Norman joins the Austrian
train,

And the dark tribes of late-reviving Spain ;

Իրօշնարներանգ զառաջնովք տատան ,
 Բուռն յարձակմամբ բիւրք զօրաց չոգան •
 Ուր տես մահ անժոյժ զիւր հանդերձեալ
 բուտ ,

Եւ ցինք սաւառուն հոտ առին զարեան :
 Ոչ այսքան ստուար բազմութի թուոց ,
 Ոչ այսքան ահեղ զօր զարդանդահոս ,
 Երբէք Բրենոս պետ հիւսիսական •
 Կամ սկիւթացին Թամուր խաղացոյց :
 Եւ ոչ պէս սորա եռանդ սրտավառ •
 Կապեաց յունաստան չէ փոխեան սայր :
 Ուր սիգող ասպետք Գաղղեացն խաղաբաւ ,
 Մտեալ ՚ի հանդէս՝ պանծասփիւռ դիմաւ •
 Զաշտէն հունաբուն ծօծեցին զիւրեանց ,
 Յերկայնատարած կողմանէն զօրաց :
 Իսկ աստգունդ անշուք չէ թրակայ հաշա
 Որդիք Աստրիոյ՝ կացին վնշտ առվնշտ •
 Անդ զԱստրեանց կնի՝ գոռ Նորման կցի ,
 Եւ նորայարոյց աղգք սպանացի :

Անդ դասն սև կազմ և հանդարտ դիմէր,
 Իարին Ալպիոն զիւր աղեղ շաչէր .
 Ալպիոն ! — որ էր զգաստ տակաւին ,
 Թողուլ գերեւոց պարտիս վնասին :
 Եւ զազատարանցն վասն ազատուէ՛
 Շկահէր զմուրջն համայնասասան :

Այլ դուք հոգիք սքաբաջ նահատակաց ,
 Որք բերայք ՚ի ձեռն՝ Բրիտանիկ արեաց .
 Ոյց անդուլն ՚ի մարտ սուր նախագըրաւ ,
 ՚Ի մէջ Սուլթանեան ած խռով զօրաց :
 Տաշուն տապարաց, տեւրք հոյն նիզակաց ,
 Լուր յաղթող Եդուարդ , անխժ Ռիկարդ ,
 լուր .

Ի ՚ի ձայն Ալպեան ձեր առեալ կրկին շուք
 Մարմարեան շիրմաց՝ փշրեցէք զանուր :
 Տեսէք զօրդիս ձեր ՚ի զէն , ՚ի սիրտ նոյն ,
 Արիդ Հարց զհետ անդիլ համբաւոյն .
 Որք դեռ սալիմայ տան զօճան իւրեանց ,
 Քաղէն զԱսորեան արմաւիս փոռաց :

Here in black files, advancing firm and slow,
Victorious Albion twangs the deadly bow :—
Albion,—still prompt the captive's wrong to
aid,

And wield in freedom's cause the freeman's
generous blade !

Ye sainted spirits of the warrior dead,
Whose giant force Britannia's armies led !
Whose bickering falchions, foremost in the fight
Still pour'd confusion on the Soldan's might ;
Lords of the biting axe and beamy spear,
Wide-conquering Edward, lion Richard, hear !
At Albion's call your crested pride resume,
And burst the marble slumbers of the tomb !
Your sons behold, in arm, in heart the same,
Still press the footsteps of parental fame,
To Salem still their generous aid supply,
And pluck the palm of Syrian chivalry !

When he, from towery Malta's yielding isle,
And the green waters of reluctant Nile,
Th' Apostate chief,—from Misraim's subject
shore

To Acre's walls his trophied banners bore ;
When the pale desert mark'd his proud array,
And Desolation hop'd an ampler sway ;

What hero then triumphant Gaul dismay'd ?
What arm repell'd the victo Renegade ?

Britannia's champion!—bath'd in hostile blood,
High on the breach the dauntless SEAMAN
stood :

Admiring Asia saw th' unequal fight,—

E'en the pale crescent bless'd the Christian's
might,

Oh day of death! Oh thirst, beyond controul,
Of crimson conquest in th' Invader's soul!

Այնինչ ՚ի կղզեաց անձնատուն Մալտայ,
 Ի՛ի կանաչերփեան ջուրց նեղոսի՝ նա
 Պետ թերահաւատ ! զիւր յաղթող դրօշ
 յԵգիպտեան յեղերց՝ վարսէր յորմն Ակրայ :
 Եւ մինչ դարկահար ամային անշէն ,
 Ետես զնորուն՝ զօրութիւն և զէն ,
 Եւ մինչ եղծուի մնայր ապաստան ,
 Եւս հզօրագոյն իմն իշխանութեան :
 Ո՛ր սկայ ահ արկ յաղթողիս Գաղղեաց ,
 Ո՛ր՞ զէն վտարեաց զարիս կրկնուրաց ,
 Թո՛ղ ծիրանածին Բրիտանեայս ըմբիշ ,
 Որ եկաց յուխտին արհի ծովաստուած :
 Ապշեալ Ասիա եկաց ՚ի զնին ,
 Անհամեմատիս այս սրատերազմին ,
 Եւ գունատեալն անդ երանեաց մահիկ ,
 Քրիստոսեռանդն արութիւն նոցին :
 Ո՛վ օր մահու , ո՛վ ծարաւ անհրարին ,
 Բոսոր յաղթուէ յոգի հրոսակին ,

Ուր ջարդեալ բայց ջերմ, համարշաւ բացին
 Ընդ խրամն արեան՝ սրտատրոփ զուղին :
 Յալիս ի բամին յորդելոյ յարեան ,
 Մեր յաւէրժայաղթ շանթ ք սփիւռ թըռ-
 եան , (կան ,
 Եւ դէռ բարձրանայր լեառն արհեստա-
 Շնչել 'ի քաղաքն զով ազատութեան ,
 Նա շողայր զ'նովաւ Խաչըն ծփական ,
 Անկորուստ փառաց՝ Բրիտանիս նշան :
 Այլ սրբէ աւեր զդաշտն մենաւոր ,
 Սկայք զուր 'ի զուր ամբառնան զսուր ,
 Զի մէգ բարկութեան ծածկէ զ'լոյս նորա ,
 Եւ վրէժ Բարձանց՝ կախի յողին իւր :
 Բայց յառնէ , — այլ ո՛չ նորոգեալ կռուով ,
 Ոչ զինեալ արեամբ , — ոչ տնկեալ սրով ,
 Յարիցես սնդէմ , բարձցէ գութ հօր քո
 Զոր եղ 'ի քեզ վերս աջն խրատու :

The slain, yet warm, by social footsteps trod,
O'er the red moat supplied a panting road ;

O'er the red moat our conquering thunders
flew,

And loftier still the grisly rampire grew.

While proudly glow'd above the rescued tower

The wavy cross that mark'd Britannia's power.

Yet still destruction sweeps the lonely plain.

And heroes lift the generous sword in vain.

Still o'er her sky the clouds of anger roll,

And God's revenge hangs heavy on her soul.

Yet shall she rise ;—but not by war restor'd,

Not built in murder,—planted by the sword.

Yes, Salem, thou shalt rise : thy father's aid

Shall heal the wound his chastening hand

has made ;

Shall judge the proud oppressor's ruthless
sway,

And burst his brazen bonds, and cast his
cords away.

Then on your tops shall deathless verdure
spring,

Break forth, ye mountains, and ye valleys,
sing!

No more your thirsty rocks shall frown forlorn,
The unbeliever's jest, the heathen's scorn ;

The sultry sands shall tenfold harvests yield,
And a new Eden deck the thorny field.

E'en now, perchance, wide-waving o'er the
land,

That mighty Angel lifts his golden wand,
Courts the bright vision of descending power,
Tells every gate, and measures every tower ;

Ջանգուժ բռնուի տեսցէ ներդաաց քոց ,
 Փշրեսցէ 'ի քէն զարուրեան քո լուծ .
 Ապ' ծագք քո անմահ ծաղկօք փ[թ] [թ] եսցին ,
 Երգեսցեն լերինք , և դաշտք կայտուեսցին :
 Այլ ոչ ևս քարինք քո լան ցաւագին ,
 Ծաղ ըղկուապաշտին , ւայսո անհաւատին .
 Քո արեակէզ աւազուտք յայնժամ ,
 Բերցեն քեզ զհունձրս տասնապատկեան .
 Եւ նորազուարթ եդեմ բարելից ,
 Ջքայն պճ'նեսցէ զանդ ըզփշալից :
 Գուցէ և արդ իսկ Հրեշտակն ահաւոր ,
 'Ի վերայ երկրիդ լայն բացեալ [թ] ևս իւր .
 Եւ առեալ 'ի ձեռն զօսկին գաւազան ,
 Կնքէ զտեսիլ փառաց գալստեան :
 Թուէ զդրունսդ , կշռէ զբրգունս ,

Ձգանդաշ կնիքս խոտէ խատագոյնս ,
 Որք անագանեն՝ զառիւծ քոյ , Յուգայ ,
 Յիւր նախալիճակ՝ թագէն փառակայ :

Եւ ո՛վ է այն մեծ սոսկալին սարաս ,
 Գօտեալ փոթորկաւ հողմով սանդալած ,
 Շուրջ զորով սփռի՛ ամպ արևմտեան ,
 Ոյր գլուխ արփի՛ թագն է ծիածան :
 Ի բարձունս երկնից անբաւ մեծութեան ,
 Որ ամբառնայ զիւր բազուկ տիրական ,
 Ընդ ծով ընդ ցամաք՝ համակ ձգելով ,
 Ձիւր համանդրանցիկ կառաց արշաւան ,
 Եւ յուշ , բարէ , ձայն ան զօրութեանց ,
 Գոչէ՛ ՚ի միջոյ ահեղ որոտմանց ,
 Թնդայ ձայն նորա , ձայն ահաւոր քոյժ ,
 Թէ անց ժամանակ , Ահա՛ կատարած :

Տէս ! քերուք ձեռք անդ սլատրաստեն
 զատեան

Տէս ! աթոռք դնին , խմբին սբք համայն ,

And chides the tardy seals that yet detain
Thy Lion, Judah, from his destin'd reign.

And who is He? the vast, the awful form,
Girt with the whirlwind, sandal'd with the
storm?

A western cloud around his limbs is spread,
His crown a rainbow, and a sun his head.
To highest heaven he lifts his kingly hand,
And treads at once the ocean and the land;

And, hark! his voice amid the thunder's roar,
His dreadful voice, that time shall be no more!

Lo! cherub hands the golden courts prepare,
Lo! thrones arise, and every saint is there;

Earth's utmost bounds confess their awful
 sway,

The mountains worship, and the isles obey :
Nor sun nor moon they need,—nor day, nor
 night ;—

God is their temple, and the Lamb their light :
And shall not Israel's sons exulting come,
Hail the glad beam, and claim their ancient
 home ?

On David's throne shall David's offspring
 reign,

And the dry bones be warm with life again.

Hark ! white-rob'd crowds their deep hosannas
 raise,

And the hoarse flood repeats the sound of
 praise ;

Ծառք երկրի զնա տէր խոստովանին ,
 Լերինք խոնարհին՝ և կղզիք պակչին :
 Ձէ անդ օր , գիշեր , չէ արև , լուսին ,
 Որէն է տաճար , Գառըն լոյս նոցին ,
 Բա ! չգան՞ բնաւ աղգ խորայելեան ,
 Ձըխմբիցին հի՞մ ծափով ցնծութեան ,
 Ոչ ջունել շողիւն զաւետեալ լուսոյն ,
 Եւ խնդրել անդէն նախնի զիւրե՛նց տուն :
 Նստցի՛նոր Դաւիթ ՚ի դաւթեան գահոյս ,
 Եւ կենդանասցին՝ ոսկերք մեռելոց ,
 Ա՛ . լուսերամ դասք Տիչէն զովսաննայս ,
 Եւ փողք կերկերոնք՝ զձայն օրհնուեց :

Բիւր քնարք երգեն՝ զստեղին խորին,
 Բիւրք բիւրոց սքց՝ պահեն զեղանակ :
 'Արժանի Գառին՝ կարող Փրկողին,
 'Որ մեռաւ, որ կեայ՝ մահուն յաղթանակ :

Ten thousand harps attune the mystic song,
Ten thousand thousand saints the strain
prolong;—

“Worthy the Lamb! omnipotent to save,
“Who died, who lives, triumphant o’er the
grave!”

NOTES.

P. 5. 1. 3.

Folds his dank wing.

ALLUDING to the usual manner in which sleep is represented in ancient statues. See also Pindar, Pyth. I. v. 16, 17

“ κνώσσων ὑγρὸν νῶτον αἰωρεῖ.”

P. 5. 1. 5.

Ye warrior sons of heaven.

Authorities for these celestial warriors may be found, Josh. v. 13. 2 Kings vi. 2. 2 Macc. v. 3. Ibid. xi. Joseph. Ed. Huds. vi. p. 1282. et alibi passim.

P. 5. 1. 9.

Sion's towery steep.

It is scarcely necessary to mention the lofty site of Jerusalem. "The hill of God is a high hill, " even a high hill as the hill of Bashan."

P. 5. 1. 15.

Mysterious harpings.

See Sandys, and other travellers into Asia.

P. 6. 1. 3.

Then should my Muse.

Common practice, and the authority of Milton, seem sufficient to justify using this term as a personification of poetry.

P. 6. 1. 13.

Thy house is left unto thee desolate.

Matth. xxiv. 38.

P. 6. 1. 18.

The seer.

Moses.

P. 9. 1. 4.

Almotana's tide.

Almotana is the oriental name for the Dead Sea, as Ardeni is for Jordan.

P. 9. 1. 9.

The robber riot, or the hermit prays.

The mountains of Palestine are full of caverns, which are generally occupied in one or other of the methods here mentioned. Vide Sandys, Maundrell, and Calmet, passim.

P. 9. 1. 14.

Those stormy seats the warrior Druses hold.

The untameable spirit, feudal customs, and affection for Europeans, which distinguish this extraordinary race, who boast themselves to be a remnant of the Crusaders, are well described in Pagés. The account of their celebrated Emir, Facciardini, in Sandys, is also very interesting. Puget de S. Pierre compiled a small volume on their history; Paris, 1763. 12mo.

P. 10. 1. 1.

Teach their pale despot's waning moon to fear.

“The Turkish sultans, whose moon seems fast ap-

"proaching to its wane." Sir W. Jones's 1st Disc. to the Asiatic Society.

P. 10. 1. 12.

Sidonian dyes and Lusitanian gold.

The gold of the Tyrians chiefly came from Portugal, which was probably their Tarshish.

P. 13. 1. 3.

And unrestrain'd the generous vintage flows.

In the southern parts of Palestine the inhabitants reap their corn green, as they are not sure that it will ever be allowed to come to maturity. The oppression to which the cultivators of vineyards are subject throughout the Ottoman empire is well known.

P. 8. 1. 16.

Arabia's parent.

Hagar.

P. 13. 1. 17.

The guarded fountains shine.

The watering places are generally beset with Arabs, who exact toll from all comers. See Harmer and Pagés.

P. 14. 1. 9.

Thy tents, Nebaioth, rise, and Kedar, thine!

See Ammianus Marcellinus, lib. xiv. p. 43. Ed. Vales.

P. 14. 1. 15.

*Nor spare the hoary head, nor bid your eye
Revere the sacred smile of infancy.*

"Thine eye shall not spare them."

P. 17. 1. 2.

Smokes on Samaria's mount her scanty sacrifice.

A miserable remnant of Samaritan worship still exists on Mount Gerizim. Maundrell relates his conversation with the high priest.

P. 17. 1. 16.

And reftuent Jordan sought his trembling source.

Psalm. cxiv.

P. 18. 1. 1.

*To Israel's woes a pitying ear incline,
And raise from earth Thy long-neglected vine!*

See Psalm lxxx. 8—14.

P. 21. 1. 6.

The harness'd Amorite.

Josh. x.

P. 22. 1. 4.

Or serve his altar with unhallow'd fire.

Alluding to the fate of Nadab and Abihu.

P. 22. 1. 14.

The mighty master of the iv'ry throne.

Solomon. Ophir is by most geographers placed in the Aurea Chersonesus. See Tavernier and Raleigh.

P. 25. 1. 7.

Through nature's mazes wander'd unconfin'd.

The Arabian mythology respecting Solomon is in itself so fascinating, is so illustrative of the present state of the country, and on the whole so agreeable to Scripture, that it was judged improper to omit all mention of it, though its wildness might have operated as an objection to making it a principal object in the poem.

P. 25. 1. 17.

And Tadmor thus, and Syrian Balbec rose.

Palmyra ("Tadmor in the Desert") was really built by Solomon, (1 Kings ix. 2 Chron. viii.) and universal tradition marks him out, with great probability, as the founder of Balbec. Estakhar is also attributed to him by the Arabs. See the Romance of Vathek, and the various Travels into the East, more particularly Chardin's, in which, after a minute and interesting description of the majestic ruins of Estakhar, or Persepolis, the ancient capital of Persia, an account follows of the wild local traditions just alluded to. Vol. ii. p. 190. Ed. Amst. 1735, 4to. Vide also Sale's Koran; D'Herbelot, Bibl. Orient. (article Soliman Ben Daoud); and the Arabian Nights Entertainments, passim.

P. 26. 1. 2.

Houseless Santon.

It is well known that the Santons are real or affected madmen, pretending to extraordinary sanctity, who wander about the country, sleeping in caves or ruins.

P. 26. 1. 10.

How lovely were thy tents, O Israel!

Numbers xxiv. 5.

P. 25. 1. 11.

For thee his iv'ry load Behemoth bore.

Behemoth is sometimes supposed to mean the elephant, in which sense it is here used.

P. 26. 1. 12.

And far Sofala teem'd with golden ore.

An African port to the south of Bab-el-mandeb, celebrated for gold mines.

P. 29. 1. 4.

The Temple rear'd its everlasting gate.

Psalm xxiv. 7.

P. 29. 1. 5.

No workman steel, no pond'rous axes rung.

“There was neither hammer, nor axe, nor any tool of iron, heard in the house while it was in building.”
1 Kings vi. 7.

P. 29. 1. 12.

View'd the descending flame, and bless'd the present God.

“And when all the children of Israel saw how the fire

"came down, and the glory of the Lord upon the house
 "they bowed themselves with their faces to the ground
 "upon the pavement, and worshipped." 2 Chron. vii. 3.

P. 29. l. 16.

Beat o'er her soul the billows of the proud.

Psalm cxxiv. 4.

P. 34. l. 18.

Weep for your country, for your children weep!

Luke xxiii. 27, 28.

P. 37. l. 15.

And the pale parent drank her children's gore.

Joseph. vi. p. 1275. Ed. Huds.

P. 38. l. 15.

The stoic tyrant's philosophic pride.

The Roman notions of humanity cannot have been very exalted when they ascribed so large a share to Titus.

For the horrible details of his conduct during the siege of Jerusalem and after its capture, the reader is referred to Josephus. When we learn that so many captives were crucified, that *δια το πληθος χωρα τε ενλειπετο τοις τανροις και τανροι τοις σωμασιν*; and that after all was over, in cold blood and merriment, he celebrated his brother's birth-day with similar sacrifices; we can hardly doubt as to the nature of that untold crime, which disturbed the dying moments of the "darling of the human race." After all, the cruelties of this man are probably softened in the high priest's narrative. The fall of Jerusalem nearly resembles that of Zaragoza, but it is a Morla who tells the tale.

P. 42. 1. 5.

Yon pompous shrine.

The Temple of the Sepulchre.

P. 42. 1. 7.

And bade the rock with Parian marble shine.

See Cotovicus, p. 179. and from him Sandys.

P. 42. 1. 13.

The British queen.

St. Helena, who was, according to Camden, born at Colchester. See also Howel's Hist. of the World.

P. 42. l. 19.

And pale Byzantium fear'd Medina's sword.

The invasions of the civilized parts of Asia by the Arabian and Turkish Mahometans.

P. 45. l. 4.

The wandering hermit wak'd the storm of war.

Peter the hermit. The world has been so long accustomed to hear the Crusades considered as the height of phrenzy and injustice, that to undertake their defence might be perhaps a hazardous task. We must however recollect, that, had it not been for these extraordinary exertions of generous courage, the whole of Europe would perhaps have fallen, and Christianity been buried in the ruins. It was not, as Voltaire has falsely or weakly asserted, a conspiracy of robbers; it was not an unprovoked attack on a distant and inoffensive nation; it was a blow aimed at the heart of a most powerful and active enemy. Had not the Christian kingdoms of Asia been established as a check to the Mahometans, Italy, and the scanty remnant of Christianity in Spain, must again have fallen into their power; and France herself have needed all the heroism and good fortune of a Charles Martel to deliver her from subjugation.

P. 45. l. 11.

*While beardless youths and tender maids assume
The weighty morion and the glancing plume.*

See Vertot, Hist. Chev. Malthe. liv. i.

P. 45. l. 5.

Tabaria's stream.

Tabaria (a corruption of Tiberias) is the name used for the Sea of Galilee in the old romances.

P. 46. l. 6.

By northern Brenn, or Scythian Timur led.

Brennus, and Tamerlane.

P. 46. l. 9.

There Gaul's proud knights with boastful mien advance.

The insolence of the French nobles twice caused the ruin of the army; once by refusing to serve under Richard Cœur de Lion, and again by reproaching the English with cowardice in St. Louis's expedition to Egypt. See Knolles's History of the Turks.

P. 46. l. 11.

Form the long line.

The line (*combât a la haye*), according to Sir Walter Raleigh, was characteristic of French tactics; as the column (*herse*) was of the English. The English at Créci were drawn up thirty deep.

P. 49. l. 8.

Whose giant force Britannia's armies led.

All the British nations served under the same banner.

Sono gl' Inglesi sagittarii ed hanno
Gente con lor, ch' è più vicina al polo,
Questi da l'alte selve irsuti manda
La divisa dal mondo, ultima Irlanda.

Tasso, Gierusal. lib. i. 44.

Ireland and Scotland, it is scarcely necessary to observe, were synonymous.

P. 49. l. 11.

Lords of the biting axe and beamy spear.

The axe of Richard was very famous. See Warton's Hist. of Anc. Poetry.

P. 54. l. 3.

And burst his brazen bonds, and cast his cords away.

Psalm ii. 3. cvii. 16.

P. 54. l. 5.

Then on your tops shall deathless verdure spring.

“I will multiply the fruit of the tree, and the increase
 “of the field, that ye shall receive no more the reproach
 “of famine among the heathen.”—“And they shall say,
 “This land that was desolate is become like the garden
 “of Eden,” &c. Ezek. xxxvi.

P. 54. l. 16.

Courts the bright vision of descending power.

“That great city, the holy Jerusalem, descending out
 “of heaven from God, having the glory of God.” Rev.
 xxi. 10.

P. 54. l. 17.

Tells every gate, and measures every tower.

Ezekiel xl.

P. 57. l. 3.

And who is He? the vast, the awful form.

Rev. x.

P. 57. l. 13.

Lo ! thrones arise, and every saint is there.

Rev. xx.

P. 58. l. 6.

God is their temple, and the Lamb their light.

“ And I saw no temple therein : for the Lord God
 “ Almighty and the Lamb are the temple of it. And the
 “ city had no need of the sun, neither of the moon, to
 “ shine in it : for the glory of God did lighten it, and the
 “ Lamb is the light thereof.” Rev. xxi. 22.

P. 58. l. 12.

And the dry bones be warm with life again.

“ Thus saith the Lord God unto these bones, Behold,
 “ I will cause breath to enter into you, and ye shall
 “ live.”—“ Then he said unto me, Son of man, these
 “ bones are the whole house of Israel.” Ezek. xxxvii.

2m

